

erdélyi • • Fiatalok •

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA.

SZERKESZTI:
LÁSZLÓ DEZSŐ
LAPTULAJDONOSOK:
Bíró Sándor, Debreczeni László,
Dr. Jancsó Béla, László Dezső,
Dr. László Ferenc.

TARTALOM:

- ★
Tíz év (Dr. Jancsó B.)
- ★
Az egyetemi egyesület kérdése
(Dr. Vargha Lajos).
- ★
A főiskolás és végzett ifjúság kérdései
(Szász Kálmán, Bíró Sándor, Dr.
med. cikkei)
- ★
A tüdővész Romániában
(Dr. Parádi K.)
- ★
„A tartományok statisztikája“
(Simon K.)
- ★
Matolcsy: Új élet a magyar földön
(László D.)
- ★
Azerdélyi könyvtermelés statisztikája
(Szabó Lajos)
- ★
Magunk revíziója.
- ★
Szemle. (Tóth Zoltán, Dr. Szilágyi
Olivér, Dr. Jancsó B. közleményei).
- ★

CLUJ-KOLOZSVÁR, 1938

IX. ÉVFOLYAM, 3-4. SZÁM.

Inregistrat sub Nrul. curent 31-1938.

Mária királynő halálára

Lapunk nyári számának megjelenése óta nagy veszteség érte országunkat: meghalt Öfelsége Mária anyakirálynő, boldogult I. Ferdinánd hitvese, Öfelsége II. Károly király édesanyja.

Az elmúlt hónapokban az anyakirálynő halálhíre méltán borította gyászba az országot. A legendáshírű Viktoria angol királynő unokája, egyike volt az uralkodói kötelelességteljesítés legkiemelkedőbb alakjainak. Mindhalálig hűséges kitartással állott azon a ponton, hová őt a hármass hivatás: a hitvesi, anyai és uralkodói elhivatás állította.

Az angol királyi családból származott hercegnő attól a pillanattól kezdve, hogy Románia földjére lépett, egészen azonosította magát új hazája érdekeivel és nemzeti törekvéseivel. Mindig ott állott, férje oldalán, mikor ez valami nehéz lépés előtt állott, mindig áldozatosan szentelte oda magát népe igazi érdekeinek szolgálatára. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy népének minden rendű és rangú tagja az igazi román szellem testetöltését látta benne, alakja körül már életében megindult a rajongó lelkesedésből táplálkozó legenda-szövés.

Az ország életének minden megnyilvánulása személyileg és mélyen érdekelte. A különböző kulturális és népiéleti munkákat állandóan támogatta. A nőmozgalmak pártfogása által is igazolta, hogy ő az ország legelső asszonya.

Lángoló hazafiságát mély szociális érzék hatotta át, hazájáért hozott áldozataival megmutatta, hogy miképpen kell az országot szeretni.

Sírája alattvalói tisztelettel helyezzük el a kegyeletes emlékezés soha el nem hervadó koszoruját.

Erdélyi Magyar Adatbank

Br. Bánffy Ferenc

1869—1938

Bánffy Dezsőnek, a nagy miniszterelnöknek volt a fia. Amilyen nagy aktivitással szolgált a nagy nyilvánosság előtt az apa, éppen olyan visszahúzódtott életet folytatott a fiú. De azért ő is szolgált, híven és igazán szolgált minden igaz ügynek. Még nem volt harminc éves, amikor a fényes kariert jelentő katonatiszti pályáról birtokaira visszavonult. Ennek okát talán egyre jobban elhatalmasodó süketedésében kereshetjük. Különösen a közhatalom megváltozása után látszott meg, hogy visszavonultságában is milyen értékes szolgáltatásokat végzett Br. Bánffy Ferenc. Szorgalmasan megvett és elolvasott minden komoly igényű erdélyi írást, s arról alkotott véleményét lelkiismeretesen közölte az íróval. A mi szerkesztőségünk is több ilyen, felelős kritikáról bizonyosságot tevő levelet őriz. Nem restelte egy-egy cikkhez újból és újból hozzászólni, ha újabb és újabb adatok birtokába jutott. Azt mondhatjuk, hogy Erdély magyarságának titkon szóló élő lelkiismörete volt. Ezen felül azonban igazi mecenása is minden igaz ügynek. Falumunkánk legkezdetén (1931) meglátta, hogy ennek a szolgáltatnak milyen óriási a jelentősége van: falukutató diákjainknak (Mikó Imre, Demeter Béla, Szabó Géza, Miklós András, Pálffy Zoltán) szállást és ellátást ad borsai kastélyában, hogy a vidék falvait zavartalanul feldolgozhassák, majd tetemes adománnyal járul hozzá két falu-füzetünk kiadásához. (3 sz. Mikó Imre: Az erdélyi falú és a nemzetiségi kérdés, 4. sz. Demeter Béla: Az erdélyi falú és a szellemi áramlatok). Mindezért nem kívánt semmit, csupán a közösség szolgálatában való hűséget.

Egyenes, katonás tartásu alakja, puritán, hangoskodás nélkül szolgáló jelleme, intő lelkiismerete eltűnt az erdélyi közéletből, de emléke és példája élni fog és mindanyiszor felújul közöttünk, valahányszor olyan magyarok támadnak, akik tudják, hogy vagyonuk és szellemi képességeik mire kötelezik őket.

L. D.

Dobay István

„Dobay István unitárius lelkész f. évi szeptember hó 4-én reggel 4 órakor, életének 40-ik, boldog házasságának 14-ik évében, hosszas, de az Úr szolgájához méltó türelemmel viselt szenvedés után, elhunyt.

„Akarom Igazság, Jóság által a Szépet,
Akarom, hogy békében éljenek a népek.”

Ezért élt, fáradt és áldozta fel tehetségét, erejét — mondja a falujából Vargyas-ról kelt gyászjelentés.

Dobay Istvánnak, a Tizenegyek egyik költőjének nevét faluja és vidéke határain túl kevesen ismerték. Ismét a halálnak kellett eljőnie, a halálnak,

mely az utóbbi években fiatalságunk legjava közt oly kérlelhetetlenül arat, hogy nemes nagyságában meglássuk a most benne elvesztett értéket, amit szerénység és erdélyi magára hagyatottság rejtett véka alá.

Mikor a Tizenegyek között fellépett, már a világháború szörnyű tapasztalatai állottak mögötte ép úgy mint Tamási, Maksay és Finta Zoltán, a Tizenegyek legidősebb (25—28 éves) tagjai mögött. Onnan tért vissza, lett Isten unitárius szolgája és közben: csendes szavú költő és meseíró. És a Tizenegyek annyi tagjával együtt ő is idejében belátta, hogy a romániai magyarságnak nem középszerű költőkre és írókra, hanem a társadalmi munka minél több becsületes munkására van szüksége. Akik hír, név, dicsőség nélkül, zajtalanul és majdan elfeledve elvégezzenek egy csomó olyan szükséges és nélkülözhetetlen munkát, ami nélkül mélyebb, emberibb élet sohasem születhetik meg sorstársaik és utódaik javára.

Tamási Áron katonatársa a 82. ezredben, Balázs Ferenc jóbarátja és leglelkesebb híve, saját szavai szerint, „a magyar faluban találta meg a hivatását.” Mintaszerű szövetkezetet, népi szabadoktatást, műkedvelő társaságot szervezett és az anyaszék, Udvarhely falujának Vargyasnak, első szolgája: azaz igazi vezetője, népének atyja lett. Még a Tizenegyek jubileumi estélyére sem tudott feljönni rengeteg elfoglaltsága közül, de elküldött és felolvasott írása (Az intelligencia és a falú) az új erdélyi nemzedék megváltozott életszemléletének és egy becsületes akarata bizonyítéka. — Legnagyobb bizonyíték azonban az élete maga, mely egy végzetes betegség terhével vállán husz esztendőn keresztül szolgálta haláláig a népet. És mi a veszteségtől lesújtott lélekkel, fájdalomosan kérdezzük a vargyasi sír mellől: lesznek-e, akik hasonló lélekkel, hasonló egyéni lemondással és önfeláldozással, hasonló, a haláláig ellankadhatatlan munkával a Balázs Ferenc és Dobay Istvánok, életünk ezernyi kis feladatának hősi munkálói helyére állanak?

Dr. J. B.

Bremzay Géza

A napilapokban pár soros alig észrevehető temesvári jelentés adja hírül, hogy Bremzay Géza, a tavaly városunkban végzett fiatal magyar orvos, aki az országos egészségügyi falu-segítés munkájában Tecuci megye maláriás vidékére volt kirendelve, hivatása önfeláldozó teljesítése közben maga is megkapta a betegséget, s az pár nap alatt végzett vele 25 éves korában. Bremzay Géza nevét még azok közül is kevesen ismerik, akiknek a magyar főiskolások életével kapcsolatuk volt. Ez a szerény fiú, akinek tehetségére első főiskolás konferenciánkon tett nagyszerű felszólalása terelte figyelmünket, minden idejét tanulmányai lelkiismeretes folytatására és az egészségügyi falu-munkára való legalaposabb felkészülésére fordította. A Majláth-Kör és a rom. kath. öregcserkészek akkori kereteiben fejtett ki minden tülekedéstől mentes, de annál alaposabb munkát.

Korai és tragikus halálával fiatal nemzedékünk egyik legígéretesebb reménységének elvesztését gyászolja.

Dr. J. B.

Tíz év

Tíz éve, hogy a romániai magyar új nemzedék felekezeti-feleletti összefogó ifjúsági mozgalmi megindultak. Szükséges, hogy ezen a tíz esztendőn áttekintsünk, tényeit az utánuk jövő fiatalabb társainkkal megismertessük és tanulságait mindnyájunk számára levonjuk. (Előre kell bocsátanom, hogy mikor itt ifjúsági mozgalomról beszélek, alatta olyan kollektív, magairányította tevékenységet értek csupán, amely az ifjúság saját kezdeményezéséből fakadt. Nem tartom tehát ifjúsági mozgalomnak azokat a törekvéseket, ahol az ifjúságot kész keretek, vagy világnézetek számára nevelik, vagy ahol ő csak eszköz. Meg kell jegyezni azt is, hogy az ifjúsági öntudatosodás alábbi folyamatai főként az intellektuális ifjúságban zajlottak le s az „ifjúság” fogalom cikkemben általában rájuk vonatkozik. Nagyon sajnálatos, hogy az iparos, kereskedő és földműves ifjúságunk máig is nélküli a hasonló kollektív folyamatokat).

I.

Az első öt esztendőt (1928—33) az ifjúság felekezeti-feleletti nemzeti öntudatra törekvése jellemzi, amely abból indult ki, hogy az addig (1921—28) kialakult felekezeti ifjúsági keretek természetüknél fogva nem adhatnak egységes nemzeti öntudatot és nem szolgálhatják egységesen az ifjúság professzionális kérdéseit, ennél fogva új, az ifjúság legszélesebb tömegeit összefogó keretekre van szükség, amelyben kialakíthassa sajátos élelátását és kifejthesse programját. Ez a program az alábbiakban foglalható össze :

1. Az ifjúság önévelése és önképzése, hogy a saját problémáin maga gondolkozzék és megoldásukon maga dolgozzék. Ezek a problémák részben professzionális anyagi és szellemi kérdések,

2. másrészt a romániai magyarság életének, helyzetének s az ezt befolyásoló országos és világtényezőknek megismerése, mint szellemi felkészülés a romániai magyarság intellektuális szolgálatára.

A saját problémáinak önálló intézésére nevelés és a szellemi felkészülés vágya hatotta át ez időszak mindhárom összefoglaló mozgalmát ; I. az ifjúság közjogi küzdelmét egy egyetemi egyesületért, II. a kolozsvári Székely Társaság Főiskolási Szakosztályát és III. az új nemzedék független folyóiratának : az Erdélyi Fialoknak létrejöttét.

I. A román egyetemen hivatalosan elismert diák egyesület alakítását az a tény is szükségessé tette, hogy az ifjúság egyrésze középiskoláit kizárólag állami iskolában végzi és ezek az egyetemen is alig kapcsolódnak be a felekezeti ifjúsági keretekbe. Másrészt a diákszegélyezés problémája is egységesebb megoldást nyerhetett volna. Ezekhez azt a nagy horderejű kezdeményezést csatolták, hogy ennek az egyesületnek célja a román egyetemi hallgatóssággal a kollektív érintkezés felvétele, egymás ifjúsági és nemzeti kérdéseinek megismertetése végett. (Ez tehát a román-magyar közeledést megelőző

tudományos megismerés első ifjúsági lépésnek számít). Három jogi formában is igyekezett megkapni a megalakulás lehetőségét az ifjúság, azonkívül pedig külön memorandummal is fordult az akkori közoktatásügyi miniszterhez. Sajnos mindez eredménytelen maradt, a működési engedélyt nem sikerült megszerezni. Így az ifjúság közjogi harca sikertelenül végződött s a következő évek légköre egyre kevésbé volt alkalmas e fontos kérdés elővételére.

II. Az önképzés és önévelés felekezeti-feleletti munkájában oroszlánrészt vitt a Székely Társaság Főiskolási Szakosztálya, amely 1929—30-ban kisebbségi jogi, 1930—33-ig közgazdasági és társadalomtudományi előadássorozatot rendezett, melyeken legidősebb kérdéseinket a legkitünőbb szakelődök világították meg 200—250 főnyi átlag főiskolási közönség előtt, s az előadásokat mindig követő viták az ifjúság első közéleti iskoláját jelentették.

III. Az új ifjúsági öntudat kiképzésében nagy jelentőségű további lépés volt az Erdélyi Fialok megindulása 1930 január 18-án. Munkájának főirányai : 1. nemzedéki öntudatosítás, 2. nemzedéki kérdések tudományos tanulmányozása, 3. a romániai magyarság kérdéseinek tanulmányozása, 4. a magyar művelődés előmozdítása.

1. A nemzedéki öntudatosítás terén az Erdélyi Fialok tette köztudattá az itteni helyzetállás és sorsváltás ifjúságra eső feladatait és kitéjesedni segített az organikus kezdeményező szellemet. Az önképzés tudatosítása mellett főleg egy sajátos itteni életlátás és gondolkodásmód kialakítását munkálta, melynek értelmében a világnézeti harcok idején erőteljesen szembeszállott minden olyan törekvéssel, (a szélső balról, a szélső jobbig), amely egy máshonnan importált világnézet számára gyűjt katonákat az ifjúság soraiban. (Világnézeti függetlenség). Ezzel egy sajátos új világlátás alaponalait rajzolta ki, mintegy az irodalmi transylvánizmus társadalmi folytatásaként.

2. Az ifjúság professzionális kérdéseinek (pályaválasztás, diák-segélyezés, elhelyezkedés) minden részletét rendszeresen tanulmányozza s épp így foglalkozik az ifjúság sajátos szellemi kérdéseivel is.

3. A romániai magyarság egyetemes kérdéseinek tanulmányozását 1930 nyarán az úgynevezett falumunkával kezdte meg, abból az felismerésből kiindulva, hogy a falu a magyarság gazdasági, kulturális és társadalmi alapja. A falu kérdései iránt addig felmerült szétszórt érdeklődés és kísérletek után egységes tervszerű mozgalmat indít az ifjúság soraiban, melynek célja a falu tudományos tanulmányozása, e tanulmányozás eredményeinek feldolgozása és a gyakorlati falusegítés. Munkája intézményesítésére falusemináriumot létesít, amely évenkénti előadássorozataival figyeimet ébreszt és előképzettséget ad a tanulmányozóknak és a további tudományos munkát is irányítja. Három fa-

utanulmányi pályázatot írt ki, amelyekre egy csoport dolgozat jött be. 1931 nyarán báró Bánffy Ferenc meghívására Borsa községben, továbbá Udvarhelymegye falvaiban csoportos falutanulmányozást végzett, négy falufüzetet és két tudományos tanulmányt adott ki, sok falusi népszerű előadást tartott.

4. Az ifjúság magyar művelődésének előmozdítását szolgálták: modern magyar irodalmi előadások (1930—31), legelső előadássorozat az erdélyi irodalomról (1932), verseny a középiskolát végzettek számára (1934), ankét és az egyházakhoz intézett emlékirat a magyar nyelv és a kultúra hatékonyabb iskolai tanítása érdekében (1933). Az ujjáértékelt történeti öntudatot szolgálta László Dezső Széchenyiről és Zrínyiről szóló könyveinek kiadásával.

Ezekben a mozgalmakban egységes ifjúsági közszellem nyilatkozott meg, amelynek hatása annál mélyrehatóbb volt, mert a megelőző időben alakult felekezeti ifjúsági egyesületek munkájával tervszerű együttműködést létesített olyan munka megosztással, hogy amazok a vallásos alapon való egyénevelést és az egyházak kérdéseinek tanulmányozását végezzék, emezek pedig az egyetemes kérdésekkel foglalkozzanak. Ez a három mozgalom és ez az együttműködés együttvéve az ifjúság legnagyobb részére kiható termékeny szellemi életet jelentett és jogossá tette azt a reményt, hogy ifjúságunk nagyrésze felkészülhet népi kérdéseink öntudatos és felelős szolgálatára.

II.

Az ifjúsági mozgalmak öntudatos egysége azonban egy sereg külső és belső körülmény együttes hatására széttöredezett. Az első generáció ki került a főiskolás életből és az extensív munkát megnehezítették a társadalmi egyesületek működését szabályozó új intézkedések. Szellemi síkon 1. világnézeti harc 2. a felekezetieskedés és 3. a mesterkelt korosztályi harc bontották meg a szerves egységet. (1933—36).

1. A világnézeti harc frontja kettős volt. Egyfelől a Quadragesimo Anno pápai bullát adottságaink tekintetbevétele nélkül hirdető ú. n. „ifjúkatolicizmus” bontotta meg a sorokat, másfelől pedig a túlzó marxizmus hívei igyekeztek mozgalmukat az ifjúság széles tömegeire kiterjeszteni és leginkább az előző ifjúsági egységnek azt a gondolatát kárhoztatták, amely az ifjúság önnevelése és felkészülése érdekében, országunkban legelsőként hangoztatta a főiskolás ifjúság politikamentességét. A túlzó marxizmus híveinek világnézeti túlbuzgalma és világmegváltási sietsége zátonyra vitte nemcsak sokuk egzisztenciáját, de majdnem az előző időszak ifjúsági eredményeit is.

2. Az ifjúkatolikusok világnézeti merevsége miatt megakadt a falumunka egységesítésének folyamata, később pedig — az Erdélyi Fiatalok szélesebb-körű falumunkájának kényszerű szünetelésével — felekezeti keretekben forgácsolódott szét, hozzájárulva a szétválasztó felekezetieskedés megerősítéséhez.

3. Nemsokára fölfedezték, hogy nemcsak az öregek és fiatalok között van ellentét, (melyet nemzedéki harccá fajltni soha sem engedett az előző kor ifjúsági öntudata), hanem a „húszévesek”

és „harminczévesek” között is. Az első Hitel (1935.) szomorú jelentősége ennek a mesterkelt és természetlen szembeállításnak a propagálása, mely annál hamisabb volt, mert munkatársai között éppen annyira voltak harminczévesek, mint húszévesek. Az ifjúság nemzeti egységének megtartása érdekében az Erdélyi Fiatalok megindulása előtt hónapokkal felajánlotta számukra hasábjait, teljes véleménykifejtési szabadsággal, sőt külön általuk szerkesztendő melléklettel. Ők azonban nem vették tekintetbe és nem tárgyalták meg ezt az ajánlatot, hanem kijöttek a külön lappal, amely öt szám után megszűnt és 1936 márciusában negyedévi tudományos folyóirat alakjában átalakult a mai „Hitel”-lé. Tárnyilagos megfigyelő bizonyára megállapíthatja, hogy az új Hitel sok kitűnő részlettanulmánya ellenére, melyek bármely folyóiratunkban megjelenhettek volna) szintén nem mutat olyan éles világnézeti eltérést, amely indokoltá tenné külön létét. Nincs olyan ifjúsági programja sem, amely az Erdélyi Fiatalokétól különbözne. Azon sajnálatos magatartása folytán, hogy sohasem akarta körvonalazni az Erdélyi Fiatalokétól különböző célkitűzéseit, vagy megállapítani jellegének tudományos, vagy ifjúsági voltát, nem jöhetett létre munkamegosztási megállapodás és együttműködés közte és az Erdélyi Fiatalok között, amely szellemi életünkben tudatos tervszerűségre és munkamegosztásra törekszik. Ez a tény nagymértékben elősegítette az ifjúság nemzeti egységének szétbomlását.

Az Erdélyi Fiatalok 1937. szeptember 22-iki nyilatkozatában (lásd Erdélyi Fiatalok 1937. 3. szám) „az egység szétbomlasztásának következményeit” az alábbiakban foglalja össze :

1. Egyetlen öntudatos nemzeti szellemű új nemzedék helyett három világnézeti irányra tagolódott ifjúságunk gondolkozó része: konzervatív nemzeti, haladó nemzeti és marxista irányra.

2. Ez az irányzatokra töredezettség megakadályozta az új nemzedék egészének egységes megszervezését érdekeinek védelmére és szellemi céljainak szolgálatára, Egységes erdélyi magyar ifjúság helyett csak ifjúsági csoportok vannak és így az ifjúság nem szolgálhatja hatályosan a saját érdekeit sem.

3. A legsúlyosabb következmény azonban, hogy e kívülről táplált ifjúsági harcok lehetetlenné tették az ifjúság egészének az erdélyi magyar élet problémáinak megoldására való felkészítését. Így az ifjúság nagy része kénytelen e tekintetben kénytelenül kilépni az életbe, hol már kikerülhetlenül várják a megsúlyosbított feladatok és az iránta felfokozott várakozások.”

III.

1936. tavaszán Tamási Áronnak „A cselekvő magyar ifjúság” című cikksorozata (Brassói Lapokban) indította meg azt a folyamatot, amely 1937-ben K. Balogh Edgar ifjúsági parlamenti gondolatán át az úgynevezett Vásárhelyi Találkozóhoz vezetett. A folyamat hangoztatott célja a széttöredezett ifjúsági erők összefogása új egységbe és ennek alapján új gyakorlati munkába állítása és a romániai magyarságnak az ifjúság általi megújítása. Ma már több, mint egy évvel a Találkozó után, elvitat-

hatatlan, hogy ezeknek a céloknak egyikét sem érte el.

1. Az ifjúsági erők összefogását annál kevésbé érthette el, mert egytelől kihagyta a főiskolás ifjúságot, másfelől pedig a végzett ifjúságnak akkor meglévő szervezeteit megkerülve, csupán magánszemélyeket hívott meg. (Ez az antidemokratikus rendezési elv volt az egyik ok, amely miatt az Erdélyi Fiatalok a Találkozón nem jelent meg és ellene óvást emelt.) Így a Találkozó az ifjúság felelős képviselője helyett 187 magán személy három napos tanácskozásává zsugorodott.

2. Új egység nem születhetett meg akkor, amikor a találkozó elvileg nem törekedett organikus szerves programra, gyakorlatilag pedig ennek megfelelő szervezetre, vagy a meglévő szervek megfelelő együttműködésére. Elvileg elkövette azt a hibát, hogy nem a nemzeti alaphoz való feltétlen ragaszkodás organikus felfogásából fejlesztett fel szellemi tervet (ennek hiánya az Erdélyi Fiatalok távolmaradásának másik oka), hanem a különböző világnézetek ellentétei közötti megalkuvásos határozatokat hozott. „Az egység, amit a találkozó megteremtettek, érzelmi és jelszóegység csupán”, — állapította meg a találkozó után az Erdélyi Fiatalok. (1937. 3.)

3. Gyakorlati munka sem született a Vásárhelyi Találkozóból. A kompromisszum átka bekövetkezett, az ellentétes erők közömbösítették egymást. Ellenben egy aggasztó jelenség bontakozott ki: „a határozatokba nem kerültek be a szélsőségek megállapításai, ellenben a szélsőségek katonái soraiuk közé keveredtek” — állapította meg az Erdélyi Fiatalok és félévvel később azt is kénytelen megírni a Találkozót még mindig támogató Hítel-nek, hogy „a trójai faló nem mese... a találkozó zavaros ideológiája és antidemokratikus felépítettsége csak a szélsőségeknek kedvezett és amennyiben lett belőle mozgalom, ez csupán ezen szélsőségek terjeszkedése.”

4. A romániai magyarságnak az ifjúság általi megújítása olyan feladat, mely nemcsak a Vásárhelyi Találkozó, de a fiatal nemzedék jelenlegi erőit is meghaladja. Hamis reményeket keltett fel a Találkozó és a csalódás annál keserűbb. Nem számolt azzal a ténnyel, hogy az új nemzedék az előbb felsorolt okok miatt *egészében és tömegében* ideológiailag is, szervezeten is készületlen erre a munkára. Ezzel a ténnyel most és ezután mindenkinek számolnia kell, aki valóságokra és nem önámításokra akar építeni.

5. A készületlen fiatal nemzedéket erején és illetékességén felüli feladatokba akarva kényszeríteni, elvonta sajátos anyagi és szellemi problémáinak szolgálatától.

Mindezeket összegezve megállapíthatjuk, hogy a Vásárhelyi Találkozó szükséges célokat téves utakon és módokon akart megvalósítani és így zsákutcába tévedt. Nincs más hátra, mint hogy az ezt előre látók után most már a jóakarátú résztvevők is felszámolják tévedéseiket és levonják annak következményeit.* A rosszul gombolt mellényt egészen ki kell gombolni, hogy másodszor jól lehessen begombolni. A téves (és a résztvevők egy

részénél nem őszinte) egységkeresés után a nemzeti egység igazi szerves útjait kell megtalálni.

IV.

Az Erdélyi Fiataloknak a Vásárhelyi Találkozó előtt tett figyelmeztető nyilatkozata (1937. szept. 22), mely sajnos meghallgatásra nem talált, „Mire van szükség?” címen így részletezi a teendőket „Szellemi életünk egészséges továbbfejlődésére szükséges 1. az egység. Ez azonban nem alapulhat sem megtévesztésen, sem jelszavakon. Az egység organikus lelki alapja a nemzeti érzésből kifejlődő öntudat, társadalmi alapja a nép.

2. Ezt az egységet szellemi életünkben az erők tervszerű együttműködésének alapján kell építeni.

3. Ez az együttműködés a már kialakult csoportok önmagukon belül tisztázott programja alapján alkotmányosan és szerves fokozatossággal fejleszthető csak ki. — Viszont a mi nemzedékünk kérdéseinek terén a legfőbb feladatok: 1. számbavenni a fiatal nemzedék erőit, 2. ezeket az erőket részben sajátos anyagi és szellemi feladatai, részben az egyetemes erdélyi magyar szükségletek szolgálatába állítani. Az ifjúság csoportjai között saját feladataira nézve szerves együttműködést kell létrehozni és ennek példája nyomán az összes erdélyi szellemi erők tervszerű együttműködését kialakítani.”

Mi következik ebből az egy év tapasztalatai által cáfolhatatlanul beigazolódott meglátásából? De mi következik általában tíz év ifjúsági életének tanulságaiból?

A végzett ifjúság csak akkora feladatot vállaljon az erdélyi magyar életben, amekkorát mai felkészültségével becsületesen el tud végezni. De dolgozza ki saját anyagi és szellemi problémáinak rendszerét, mert erre ő hivatott, mert ezek égető magyar társadalmi kérdések is.

A még tanuló ifjúság pedig ne fecsérelje el az előkészület egyre drágább és fontosabb éveit olyan harcokkal, vagy kísérletezésekkel, amelyeknek hiábavalóságát e tíz év küzdelmei szembeszökően bizonyítják. Használja fel a maga anyagi és szellemi fejlődése érdekében az eddigi ifjúsági élet tanulságait és készüljön fel sajátos anyagi és szellemi kérdéseinek politikamentes szolgálatára.

A tíz év legnagyobb tanulsága, hogy az ifjúság csak úgy illeszkedhet bele hasznosan a romániai magyarság életébe, ha minden kalandos és erején felüli vállalkozást elkerülve, de erőit felkészüléssel állandóan fejlesztve, kisebb kérdések szolgálatán át nagyobbakra készülve, *felelősen és szervezeten* áll be a maga helyére. Felelősség nélkül nincs szervezethez, szervezethez nélkül nincs közösségi élet. Közösségi élet nélkül nincs teljes élet számunkra.

Cikkem megírása után jelent meg a Keleti Újság 249. számában a Vásárhelyi Találkozó bizottságának nyilatkozata. Ezt a nyilatkozatot és az abban elfoglalt álláspontot nem tartom a következmények teljes és halaszthatatlanul szükséges levonásának.

Az egyetemi év elején

A most kezdődő egyetemi év megnyitása után időszerű, hogy rövid visszapillantást vessünk azokra a kísérletekre, melyeket a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók folytattak egy magyar diákegyesület létrehozásáért.

A kolozsvári magyar egyetemi hallgatók egyesületének megalapítására irányuló törekvés majdnem egyidős az erdélyi magyar ifjúságnak a kolozsvári egyetemre való tömegesebb beiratkozásával. Ifjúságunk tehát első pillanattól fogva szükségét érezte annak, hogy faji alapon tömörüljön szellemi és anyagi érdekvédelme intézményes kiépítésére. Erősen indokolta ezt egyrészt az ifjúság fokozódó elszegényedésével járó segélyezés kérdése, másrészt az addig csak felekezeti alapon szervezett és emiatt legalább is három felé különült ifjúság egy táborba való tömritésének időszerűsége.

Az ifjúság egységes anyagi segélyezése a dologi kiadások csökkentését és a segélyezettek alkalmasabb kiválasztását eredményezte volna. A különböző felekezeti egyetemi hallgatóknak egy faji alapon szervezett egyesületbe való összehozása pedig az észrevétlenül emelkedett, de feltétlenül fennálló válaszfalnak a vérségi kapocs erejével való ledöntését és a teljes érdekazonosság felismerését biztosította volna.

Mindez — sajnos — a mai napig csak óhaj maradt. A magyar egyetemi ifjúságnak felekezeten felüli, közös egyetemi egyesületbe való tömörülése eddig mindig elakadt az egyetemi szabályzatokon. Ez az oka annak, hogy most, kisebbségi életünk husz éves fordulóján sincs egyetemi ifjúságunknak egy egységes szerve, mely a közös érdekek hivatalos szószólója lehetne.

Az egyetemi év elején diákságunk az egyesület alapítási kísérleteket minden bizonnyal újból megkezdi. Ehez a mult tapasztalatain való okulás céljából vizsgáljuk meg azokat a főbb mozzanatok, melyek ifjúságunk eddigi hasonló kísérleteit jellemzik.

A faji alapon való egyesülés gondolatát legelőször 1925-ben vetette fel egy néhány diák. Ez az uttörő kísérlet azonban teljesen erőtlen volt és minden viszhang nélkül mult ki. Egy eredménye azonban mégis volt és pedig az, hogy elindította ez egyesületi gondolatot, mely azóta foglalkoztatja az ifjúságot.

A második kísérlet 1927-ben történt. Ekkor okulva azon, hogy az 1925-ben kezdeményezett terv főleg azért akadt el, mert az egyetemi szabályzat nem adott lehetőséget a faji alapon való szervezkedésre, egy összetételben ugyan faji, de nevében inkább tudományos egyesület alapítását tervezte a diákság. Ez az egyesület Körösi Csoma Sándor nevét viselte volna és célkitűzése felölelte volna a diákság összes problémáit. A megvalósulást azonban ez a terv sem érte el.

1929-ben újabb kísérlet történt. Ezuttal ismét egy faji jellegű egyesület létrehozását tervezték az alapítók a „A kolozsvári egyetem magyar hallgatói egyesü-

lete" címmel. Az engedélyezés iránti előzetes tájékoztósra kiküldött diákokkal azonban az akkori rektor közölte, hogy az egyetemi szabályok nem nyújtanak lehetőséget egy ilyen egyesület alakítására. Egyidejűleg pedig egy regionális alapon szervezendő egyesület lehetőségére hívta fel a kiküldötték figyelmét. Ezt az ötletet az ifjúság egy része fel is karolta és megkísérelte egy „Székelység és vidéke" címet viselő egyesület alapítását. Ezt a formát azonban a diákság többsége nem találta megfelelőnek, mert attól tartott, hogy ilyen megszorított keretben a diákság jelentős része, vagyis azok, akik a székely megyék területén kívül eső vidékről származnak, nem helyezkedhetik el. Ezért ez a tervezet is az előbbieik sorsára jutott: soha nem valósították meg.

Az előbbi kísérletek alapján, a készülő főiskolai törvényre való tekintettel az ifjúság elhatározta, hogy kéréssel fordul az illetékesekhez a törvénynek olyképeni fogalmazása érdekében, hogy az lehetőséget nyújtson a diákságnak faji alapon való szervezkedésére. Egyidejűleg pedig megkezdte a „Kolozsvári magyar egyetemi hallgatók egyesülete", rövidítve KMEHE alapítási munkálatait, sőt a rektorátus engedélyével elnököt és tisztikart is választott. A főiskolai törvény meghozatala azonban egyre késett és mivel a diákságnak az engedélyezés iránt időközben beadott kérését az egyetemi tanács letárgyalta, ez a kérés sem nyert kedvező elintézését. A. K. M. E. H. E.-t még tényleges megalakulása előtt fel kellett oszlatni.

Ilyen előzmények után alakult meg 1930-ban az „Erdélyi egyetemi hallgatók Bolyai művelődési köre", melynek, mint láthatjuk ismét tudományos a címében megnyilvánuló jellege. Ez a kör már hosszabb életű volt, mert majdnem két évig működött. Működése azonban kizárólag az egyetemi tanácstól való elismertetésének kieszközlésére korlátozódott, mégis be kellett szüntetni, mert jóváhagyást ez sem nyert. Érdekes végig olvasni a diákság sok éves egyesületalapítási kísérleteire vonatkozó feljegyzéseket, valamint azokat a memorandumokat, melyeket a kérdésben döntő befolyással bíró miniszterekhez, közéleti előkelőségekhez és az egyetemi tanácshoz beadott. Mindezek szivós, de talán nem eléggé kitartó munkát igazolnak. A vonatkozó feljegyzések az Erdélyi Fiatalok 1930 és 1931-es évfolyamaiban, valamint a Lyceumi könyvtárban találhatóak meg.

A régebbi évfolyamok diákjainak ez a munkája utmutatóul szolgálhat a mai diákságnak, melynek ma az új Alkotmány és a kisebbségi törvény idején talán könnyebb a helyzete a faji alapon való egyesület alapítási kísérlet beindításánál.

A faji alapon való szervezkedés ugyanis nem szolgálhat semmiféle politikai vagy más meg nem engedett célt, ellenben a legkielégítőbb módon oldaná meg mindazokat a szellemi és anyagi problémákat, melyek a diákság elé tornyosulnak.

A főiskolás törvény fontosabb rendelkezései.

Az egyetemi oktatás törvényének egyes rendelkezéseit kibővítő törvény, mely a Monitorul Oficial 1937. márc. 24-i 69. száma I. részében jelent meg, a következő fontos rendelkezéseket tartalmazza:

15. §. „A hallgatóknak meg van tiltva, hogy politikai pártoknak, vagy politikai egyesületeknek tagjai legyenek és hogy politikai természetű megnyilatkozásokban és mozgalmakban résztvegyenek. Azokat, akik ellenszegülnek ezeknek a rendelkezéseknek, az egyetemek rektori exmatrikulálni fogják.”

15. §. „A főiskolai egyesületeknek csupán olyan hallgatók lehetnek tagjai, akik az egyetem egy fakultására a törvényes látogatási időre beiratkoztak. Az egyetem kötelékébe tartozás egész ideje alatt, akár a licenja, akár a doktorátus megszerzése végett hallgatják az előadásokat, a hallgatóknak nincs joguk résztvenni más főiskolás egyesületekben, mint az Egyetemi Szenátus által jóváhagyottakban, melyek a Rektor ellenőrzése alatt állanak.”

„A főiskolai hallgatók érdekeit és főiskolai kívánságait csak a törvényesen megalakult főiskolas egyesületek képviselhetik és tarthatják fenn egyetemi hatóságok előtt és az ő közvetítésükkel, vagy jóváhagyásukkal az állam, megye és község hatóságai előtt... A hallgatók politikai és társadalmi természetű igényléseinek megoldása nem tartozik az egyetemek hatáskörébe.”

20. §. „Egyetlen állami, megyei, vagy községi hatóság sem hozhat semmiféle, a főiskolás élettal kapcsolatos intézkedést az egyetem, vagy a nemzetnevelésügyi minisztérium vezető szerveinek előzetes véleménye nélkül.

Főiskolai hallgatóknak, vagy főiskolás egyesületeknek ezek a hatóságok, vagy bármely jogi személyiség sem pénzbeli, vagy más természetű segílyt, sem pedig ösztöndíjat nem adhatnak, csupán az illető egyetemek rektorainak, vagy a nemzetnevelési minisztériumnak közvetítésével. Hasonlóképen ezek a hatóságok nem létesíthetnek diákasztalokat és diákotthonokat sem az illető egyetemi szenátus engedélye nélkül. Az eddig ezen hatóságok által létesített diákasztalok és diákotthonok feloszlatatnak és feloszlátva maradnak. A fenntartásukra rendeltetett összegeket egyéni ösztöndíjakká alakítják át, amelyeket az egyetemi hatóságok által rendezett verseny-vizsga alapján az illető megyebeli hallgatóknak fognak adni.

Szabályzat fogja megállapítani azokat a szabályokat, amely szerint az alapok összegyűjtetnek és az egyéni ösztöndíjak kiosztatnak.”

Körkérdések magyar főiskolásoknak.

Felkérjük a magyar főiskolai hallgatókat és hallgatónőket, akár Kolozsvárt, akár az ország más városában tanulnak, hogy alábbi körkérdéseinkre küldjenek be írásos választ:

1. „Mit tart a romániai magyar főiskolás ifjúság legfontosabb anyagi és szellemi feladatainak?”

2. „Milyen gyakorlati módon képzeled el e feladatok megoldását?”

A kérdésekre adott válaszokat a papír egy oldalán olvashatóan írva a válaszoló nevének, fakultásának és lakásának pontos feltüntetésével 1939. január 1-ig lehet szerkesztőségünkbe beküldeni (Str. Kogălniceanu 13. sz.) Az értékesebb válaszokat lehetőségeink határai között közölni fogjuk. Felkérjük főiskolás testvéreinket, hogy minél többen küldjék be válaszaikat.

A kolozsvári egyetem orvosi karának új szabályzata számos, az eddigétől eltérő intézkedéseket tartalmaz, melyeket alábbiakban ismertetünk:

I. év előtti felvételi vizsgát megelőző orvosi vizsgálat kiküszöbölő is lehet (3 §), vagyis testileg alkalmatlanok felvételi vizsgára sem állhatnak. A felvételi írásbeli és szóbeli. Tárgyai a középiskolák felső osztályainak természettudományi anyaga: (állat- és növénytan, anatómia, emberi élettan, biológia.) A megítélésnél számbavételnek úgy a jelölt speciális ismeretei, mint románnyelvi tudása, a szóbelin ezenkívül még a kifejezés világossága is. A vizsgán átmentek jegyeik sorrendjében vétetnek fel a kar által megálapított számig.

Idegen egyetemről való átiratkozás szabályozásánál felemlíti, hogy előzőleg a máshol szerzett érettségit egyenlősíteni kell (9 §). Azok a hallgatók, akik az ország összes kairairól kizárattak s aztán külföldi egyetemre iratkoztak, többet nem vehetők fel a kolozsvári egyetem orvosi fakultására. (11 §).

Az új szabályzat bizonyos változtatásokat eszközöl az eddigi tanterven és megváltoztatja az eddigi vizsgarendet is. A II. év anyagába az ált. kórtanba bevezetést, a III. évébe az orvostörténelemmel együtt az orvosi néprajzot, az V. évébe pedig a szociológiát illeszti be, a belgyógyászati és sebészeti diágnosztika pedig a III. év anyagához kerül át. A kórházi szolgálatot (stagiú) már a III. évtől bevezeti és szigorúan ellenőrzi mindenkinek ilyenirányu végzett munkáját, melynek elégtelensége esetén az index nem írható alá. — A vizsgarend újításai részben a vizsgák elosztására, részben pedig a vizsgáztatásra vonatkoznak. Az új szabályzat évvégi és doktorátusi vizsgákat különböztet meg. Utóbbiak a II. év végén (anatómia, élettan, szövettan), a III. év végén (kórbonctan, baktériológia) és a IV. évi vizsgák letétele után vannak (belgyógyászat, sebészet, szülészet, közegészségstan). Minden vizsga gyakorlati és szóbeli. Nem állhat elméletre mindaddig, míg a gyakorlati nem sikerül. A szóbeli bukásnál bizonyos idő után csak a szóbelit kell megismételni. Az egy tárgyból bukkottak októberen kívül februárban is vizsgázhatnak és a következő évre feltételesen beiratkozhatnak, s csak a több tárgyból bukkottak ismétlik az évet. Azokat, akik a II.—VI. évi vizsgákat két

évea belül le nem tesszik, exmatrikulálják. Az I. évesek, akik az okt. javító vizsgán is megbuknak legkevesebb 2 tárgyból, nem ismételtetik az évet.

A vizsgáztatásra nézve fontos újítás az, hogy az egyéni helyett bevezeti a bizottsági elvet, úgy, hogy a külön-külön vizsgáztató tanárok minden vizsgacsoportra nézve bizottságot alkotva összeülnek, s a vizsgázók egyéni helyzetét megtárgyalva, hozzák meg döntésüket. A III. doktorátusi vizsgán viszont a jelölt az együttülő bizottság előtt vizsgázik le az összes vizsgatárgyakból.

A doktori értekezés ünnepélyes elfogadását — az eddigitől eltérően — a tárgyra vonatkozó szóbeli vizsgálával köti össze.

Az egyetemi díjakra vonatkozóan úgy intézkedik, hogy a bukottak nem kaphatnak tandíj kedvezményt, éppúgy nem kapnak az ösztöndíjjal, vagy állással rendelkezők sem.

A külföldi egyetemeken szerzett diplomák egyenlősítését a következőképpen szabályozzák. Az egyenlősített érettségi bizonyítvánnyal benyújtott kérvény után a kar megállapítja, hogy az illető egyetemen őt, vagy hat év-e a tanmenet. Utóbbi esetben a jelöltet csak a harmadik doktorátusi vizsga és a gyermek- és bőrgyógyászat tárgyaiból való vizsgákra kötelezi, valamint azon tárgyakra, melyekből ott nem kellett vizsgáznia. Ha a tanmenet 5 éves, úgy a jelöltnek be kell iratkoznia a VI. évre és annak évvégi vizsgáit, továbbá az előbb felsoroltakat kell letenni. Ugyanez vonatkozik a francia diplomákra is.

Ez a szabályzat a jelenlegi első évvel veszi kezdetét, a többi évfolyamokra a régebbi rend (1925-ös szabályzat) marad érvényben minden tekintetben.

A Társadalmi Szolgálat. A hivatalos lap október 18-i számában megjelent törvényrendelet, mely a Társadalmi Szolgálat intézményét állítja fel, legközelebből érinti a főiskolákat végzendő ifjúságot, mert 5. §-a szerint a „mindkét nembeli egyetemet, vagy más fő- és különleges iskolákat végzett ifjúságnak kötelessége a falvakban társadalmi szolgálatot teljesíteni és hogy oklevélüket megkaphassák, az erre vonatkozó igazoló bizonyítványt fel kell mutatniok”. A külföldi oklevelek egyenjogúsítása is ehhez a feltételhez van kötve, valamint a közszolgálatba való kinevezés is. A kötelező szolgálat ideje egy év.

A „Társadalmi Szolgálat” nevű autonóm intézmény célja a) a falumunkára való előkészítés, b) végrehajtó szervekként a kulturális otthonok létesítése, c) az ország tudományos megismerése munkájának irányítása, d) a kulturális otthonokban falusi és városi, a szolgálatra nevelő iskolák létesítése. Az intézmény legfőbb irányító bizottságának feje, Őfelsége a király.

A kulturális otthonok a helység lakóinak, intellektuelljeinek, ottani társadalmi és állami szerveinek, továbbá a társadalmi szolgálatot végző ifjúságnak munkaegyháza, mely összhangba hozza és irányítja mindezek tevékenységét. 1) az egészség ápolása terén, 2) a gazdasági munka fejlesztése terén, 3) „az ész, lélek és nemzeti érzés fejlesztésével, a közélet minden terén”. Így e köré csoportosulnak az országérszervezet, a katonai előképzősök, a közmunkaügyi minisztérium helyi szervezetei, s az otthon helyiségében orvosai rendelő, gyógyszerész, szülönök otthona, — szövetkezet, mezőgazdasági eszközök lerakata, előadóhelyiség, könyvtár stb. lesz. Köztisztviselők speciális tanfolyamokon való kiképzés után az otthon keretében végzik társadalmi közmunkájukat, melynek elhanyagolása szigorú fegyelmi büntetéssel jár.

A 16. § szerint „Román társadalomkutató intézetet állítanak fel az ország és a nép tudományos megismerésére szolgáló és a társadalom minden rétegére kiterjedő munkálatok megszervezésére, irányítására és összhangba hozására”, mely a falvak és városok életét monografikus kutatja, kerületi kutatóintézeteket is felállít, s egyesíti az összes ilyen célú köz és magánintézményeket.

Speciális tanfolyamokat létesítenek a kulturális otthonok vezetőinek kiképzésére, továbbá a falusi és városi ifjúság előképzésére is.

A Társadalmi Szolgálat jövedelmét részben az állam és tartományok támogatása, részint a községi bevételekből való 2 százalékos hozzájárulás, részint adományok és saját könyvei jövedelmei képezik. A részleteket végrehajtási utasítás fogja szabályozni. A Társadalmi Szolgálat ellátásával a Príncipele Carol királyi kulturális alapítványt bízták meg, Gusti prof. ügyvezetésével.

Amint látjuk, a kötelező tanulmának ez az elgondolása tulajdonképpen Gusti profesor lapunk által ismertett rendszerének általánossá és kötelezővé tétele. A fontos

kérdésnek a romániai magyarságot érdeklő vonatkozásaival külön fogunk foglalkozni.

A felsőbb tanárképző intézetek (Școală Normală Superioară) létesítése. A fővárosi napilapok november 3. keltezésű számai közlik a felsőbb tanárképző intézetek létesítésére vonatkozó törvényt. A törvény főbb intézkedései a következők: „A középiskolai tanárok minél jobb kiképzéséért és megválogatásáért három intézet létesítetik a bukaresti, jassi és kolozsvári egyetemek mellett. Mindhárom intézetnek három szakosztálya lesz: 1. irodalmi, 2. tudományos, 3. jogi és kereskedelmi.”

A tananyag magában foglalja a szaktantárgyakon kívül a két első szakosztályon a filozófiát (lélektan, erkölcsstan, társadalomtudomány és logika) s mindhárom szakosztály hallgatói kiképzést nyerne oktatásban és az országőrzésre (străjerie) és társadalmi szolgálatra (serviciul social) vonatkozólag.

A hallgatók ösztöndíjasok. A hároméves tanulmányi idő 1. évére az egyetemek illető szakjainak utolsó évén levő hallgatók vétetnek fel versenyvizsga alapján. Az első év alatt az intézet tananyagának végzése mellett a hallgató meg kell szerezzék szakjainak egyetemi diplomáját (licență), ellenkező esetben az intézetből eltávolítatik. Az intézetek hallgatóinak létszámát a közoktatásügyi minisztérium évenként állapítja meg a másodfokú tantestület tényleges szükségletei szerint. A hároméves tanulmányi idő letelével a hallgatók képesítő (capacitate) vizsgát tesznek, melynek sikeres letétele esetén a jelölt középiskolai tanárrá való kinevezésre jogosult.

A t m e n e t i i n t é z k e d é s e k . A gyakorló iskolák (seminár pedagogic) megszűnnek. Azok a diplomás tanárok, akiknek pedagógiai gyakorlatuk megvan, képesítő vizsgára állhatnak a tanárképző intézet legközelebbvégző hallgatóival együtt. Azok a diplomás tanárok, akiknek pedagógiai gyakorlata nincs meg, két éves gyakorlatra osztatnak be középiskolai tanárok mellé s az így nyert bizonyítvány alapján képesítő vizsgára állhatnak.

A tanárképző intézetek ujonnan kinevezett igazgatói: Hațieganu J. orvosprofessor Kolozsvárott, Pompeiu D., a természettudományi kar professzora Bukarestben és Bogdán P., a természettudományi kar professzora Iașiban. *Szász Kálmán.*

Kisebbségi tanárok véglegesítő államvizsgálója.

(Examen de capacitate.)

1938 februárjától kezdve Románia új rendszerben él. Az ország kormányzása, a közélet, a különböző közintézmények irányítása új alapelvek szerint történik. II. Károly király Őfelsége új alkotmánya indította be ezt a változást, mely csakhamar érezhetővé lett minden téren.

Kétségtelen, hogy ez a változás a romániai magyar kisebbség életében is fontos következményekkel járt. A politikai viszálykodások megszűnése magával hozta a kisebbségi kérdés nyugodtabb mederben való szemlélését. Megtörtént a kisebbségi kormánybiztoság felállítása, megjelent a kisebbségi kérdés megoldását előkészítő határozat, mely az egyes ügyek elintézését bizonyos normákhoz kötötte. Egyik legfontosabb változás a román sajtó magatartásában történt. A sajtó központi vezetése következtében nagyjában megszűnt az a gyűlölködő hang, mely az egyes román lapok hasábjain 1933 óta folyton növekvő erővel érvényesült és megnehezítette a kisebbségi kérdések méltányos megoldási lehetőségét.

Érthető tehát, ha a kisebbségek most bizalommal várják nehéz kérdéseik megnyugtató megoldását. Egyik ilyen kérdés a kisebbségi tanárok véglegesítő államvizsgálójának, az u. n. examen de capacitate-nak kérdése. Bátran mondhatjuk, hogy a kisebbségi tanárságnak és iskolaügynek egyformán egyik legsúlyosabb nehézsége.

A vizsgát eredeti elgondolás szerint *állami versenyvizsgának* tekintették, melynek sikere alapján nevezték ki az addig helyettesként működő tanárokat az üresedésben lévő tanszékekre. Első sorban tehát *az államnál üresedésben lévő tanszékek betöltésére* szolgált. Később azonban olyan értelmezést nyert, hogy a kisebbségi felekezeti iskolák tanáira nézve is kötelező, tehát ezek e vizsga nélkül nem véglegesíthetők, mert az állam nem ad számukra végleges működési engedélyt. Mivel pedig a magánoktatási törvény szerint az iskolák nyilvánossági jogának fenntartásához alsó tagozaton két, felsőn négy capacitate vizsgával rendelkező tanár kell, ezért az iskolák szempontjából is roppant fontos e vizsga.

A vizsgákat két évenként tartották a négy egyetemen felváltva. A bizottság tagjait a minisztérium nevezte ki középiskolai és egyetemi tanárok közül s ezek kérdezték a vizsgázókat az egyetemen megszerzett tanári oklevél szaktárgyaiból.

A vizsgák rendkívül szigorúak voltak. Sokáig még az anyag sem volt közelebbről meghatározva, csak úgy általánosságban: fősza kból az egész egyetemi, mellékszaka kból a középiskolai anyagot kérdezték. A sikeresen vizsgázók száma a jelentkezők 30—35 százaléka volt, aszerint, amennyi üresedés volt az *állami középiskolák* egyes szaktárgyainak tanszékeinél. E vizsgára a kisebbségi jelöltek gyéren jelentkeztek. Ők ugyanis kettős hátrányban vannak a román karta sakkal szemben. Nyelvileg sohasem lehetnek egyenlők a született románokkal és elfoglaltságuk — heti 20—22 óra, sokkal nagyobb, mint az állami tanároké, tehát a lelkiismeretes készülésre sokkal ke-

vesebb idejük van. Ezért csak akkor állottak capacitate vizsgára, mikor tárgyaikat jól előkészítették. 1933-ig aránylag nem is lehetett panaszra okuk; a vizsgákon a kettős hátrány ellenére is érvényesült alapos tudásuk. 1933 után azonban lassankint mind jobban növekedtek a nehézségek. Ehhez a külső nehézséghez járult még az is, hogy igen gyakran túlzott pártpolitikai szempontokat akartak érvényesíteni a kisebbségi vizsgázókkal szemben, a román tanárszövetség is igyekezett olyan közhangulatot teremteni, amely megnehezítette a kisebbségi jelöltek helyzetét. 1934-ben módosították a középiskolai törvényt s ezzel együtt a capacitate vizsga feltételeit is. Ettől kezdve csak az 1934-es törvényben előírt szakcsoportosítás szerint lehetett vizsgázni. Ha tehát valaki e törvény *előtt* szerezte tanári oklevelét és szaktárgyai nem az 1934-es törvény szerint szerepeltek diplomájában, elveszítette azt a jogot, hogy abból a melléktárgyból vizsgázzon a capacitate-n, amelyből az egyetemen képesítést szerzett. A *törvény* ugyanis *visszaható erővel* lépett érvénybe. Pl. aki 1934 előtt tanári oklevelet szerzett történelemfősza kból és mondjuk magyar mellékszaka kból, vagy franciából, az 1934-es törvény szerint történelemfősza khoz csak földrajzot vagy román mellékszaka t vehette fel. A capacitate vizsgán tehát ebben az esetben az illetőnek *olyan mellékszaka kból kellett vizsgáznia, amit ő nem tanult az egyetemen.* Hozzávetőleges számítás szerint ez a törvény körülbelül 1500 tanárnak vette el szerzett jogát és kötelezte új szaktanulására a capacitate érdekében. A jobboldali lapok nagy örömmel tették magukévá a tanári nagygűlés határozatát.

Ilyen előzmények után folyt le az 1937-es vizsga. Ezen a Iasi-ban lévő bizottság előtt a nemzeti tárgyakból jelentkező kisebbségek mind elbuktak már az írásbeiben. A Kolozsváron vizsgázó lányok közül két magyar átment. Itt azonban a vizsgabizottságban régi tanáraik is szerepeltek. A magyar fősza knál hasonló volt az eset: ismerős tanár. Mind a mai napig nemzeti tárgyakból csak olyan magyar jelöltnak sikerült a vizsgálója, kit az egyetemről ismerős tanára vizsgáztatott.

Mikor ez év elején a Goga-kormány uralomra jött, nyíltan elrendelte, hogy jövőben nemzeti tárgyakat csak etnikai románok taníthatnak s mások e tárgyakból vizsgára nem is jelentkezhetnek.

A Goga által tervezett választásokra a szászok és a kormány megegyezést kötöttek s ennek egyik pontja az volt, hogy a szász tanárok külön bizottság előtt fognak capacitate vizsgát tenni (Universul, 1938 febr. 3). Ugyanezt kérték a magyarok is. De közben megbukott a Goga-kormány s azóta az ügy a régi-ben maradt. A kisebbségi egyházfők többször kérték a kérdés elintézését, de eddig eredmény nélkül. Mindezeket a külső okokat azért soroltuk fel, hogy tényekkel igazoljuk azt a nehéz helyzetet, amelyben végzett fiatal tanáraink vannak. *Nem kizárólag rajtuk fordult meg vizsgáljuk eredménytelensége, sőt sok*

esetben egyenesen a külső körülmények okozták, hogy legjobban felkészült jelöltjeink számára is teljes kudarcra végződött a vizsga.

Az új nyugdíjazási törvény szerint a középiskolai tanárok szolgálatának felső határa a 60. év. Ez az új rendelkezés ismét akuttá teszi a capacitate-vizsga ügyének intézményes rendezését. Azt gondoljuk, hogy abban az új pártpolitika-mentes légkörben, amelyet Ófelsége teremtett meg, ennek a kérdésnek a megoldása is sikeresebb tud majd lenni.

A fiatal magyar tanárok bizalommal várják e kérdés kedvező elintézését. Helyzetük szörnyű. Még a véglegesített tanárok is nehezen élnek, — hát ők, kiknek vállalt e súlyos gond nyomja. Hiába van 5—

10 éves szolgálatuk, — fizetésük a kezdő marad. Nem házasodhatnak meg (kb. 70-en) s akik megházasodtak, azok rettentő anyagi nehézségekkel küzdenek. Minden lehetőségüket megsemmisíti a capacitate vizsga hiánya.

A kérdés megoldása méltányosan úgy történhetne, ha különbizottságra vonatkozó kérésük teljesülne. Még pedig úgy, hogy minden *kisebbségi tanár ugyanazon egyetemen és ugyanazon tanárok előtt vizsgázzék, ahol végzett. És azokból a tárgyakból, melyekből képeztése van.* Így igazságosan rendeződne az ügy. A kisebbségi fiatal tanárok pedig nem kellene azon törjék a fejüket: miért éppen annak a nemzedéknek kell ennyit szenvednie, mely román iskolában, román egyetemen tanult?

A külföldi orvosi diplomák felülvizsgálása.

A világháború előtt a más országba költöző orvos könnyű szerrel egyenjogusíthatta oklevelét. Csak a közegészségtan és a törvényszéki orvostan egészségügyi rendeleteiből kellett levizsgáznia, mint amelyekre a mindennapi életben állandóan szüksége volt. A világháború után ez a helyzet gyökeresen megváltozott. Mindenütt valóságos megrohanták a szabad pályákat, s ennek következtében az államok, amelyek saját embereiket is alig tudták állásokhoz juttatni, védekező intézkedéseket tettek és rendkívül megnehezítették a külföldről visszatérni akarók diplomájának elismerését. (Hozzá járult ehhez az államok közötti bizalmatlanság is, ami sajnos a tudományos élet területeire is átcsapott.)

Országunkban a külföldi orvosdiplomák elismerés az u. n. echivaláláshoz (egyenlő értékűsítés) és azután a működési engedély megszerzéséhez (libera practica) van kötve. Az echivalálást (amit a diploma nostrifikálásának is neveznek) bizonyos számú vizsga letételétől tették függővé, melyeket (változó számban) az a belöldi egyetem állapított meg, amelytől az echivalálást az illető kérte. Néha 3—4, máskor 10—12 nehéz tárgyból kellett a külföldről jött orvosnak vizsgáznia, hogy diplomáját echivalálják. Utána az egészségügyi minisztérium kiadta a működési engedélyt.

Az év elején — néhány e téren leleplezett visszaélésre hivatkozva — a Goga-kormány elrendelte az összes külföldi diplomák felülvizsgálását, s annak végrehajtásával speciális bizottságot bízott meg, amely azóta is működik. E bizottság nemcsak a háború után külföldön szerzett és echivalált diplomákat vizsgálja felül, de felülvizsgálta az összes nem-román egyetemen szerzett diplomákat is. Az idősebb orvosok (közülük a román tudományosság számos kitűnőségének diplomája is) bemutatásra került. E diplomákat természetesen minden külön eljárás nélkül továbbra is érvényesítették.

Bonyolultabb, s még meg nem oldott kérdés az echivalált diplomák felülvizsgálásáé. Mintegy 1600 orvos esik ebbe a kategóriába, tehát az ország egész orvosi karának tekintélyes hányada. Közülük körülbelül 70—80 rendelkezik magyarországi diplomával, a többi német, francia és főleg olasz diplomával tért haza és érvényesíttette azokat a diplomákat, több-

kevesebb idővel ezelőtt. A vizsgálat abban az irányban folyik, hogy az érvényesíttetés körül fordultak-e elő szabálytalanságok, vagy éppen törvénybe ütköző cselekedetek, melyeknek természetesen meg kell legyen a törvényes megtorlásuk is. Ezek a sajnálatos esetek azonban csekély számúak s az érdekeltek túlnyomó része az akkori rendelkezések betartásával, nehéz vizsgák letétele árán szerezte meg magának azt a jogot, hogy orvosi gyakorlatot folytathasson országunkban, s vannak, akik azt már több, mind tíz éve folytatják. Ezek körében riasztó hírek keltek szárnyra, hogy valamennyi echivalált diplomát csak meghatározott számú új vizsga letétele után érvényesítik továbbra is, akinek 3-nál több vizsgát kell letennie, annak orvosi gyakorlati jogát (melyből kenyerét keresi) a vizsgák letételéig felfüggesztik.

A bizottság még nem döntött e kérdésekben és remélhetőleg e hírek alaptalanoknak fognak bizonyulni. Bizunk abban, hogy a bizottság számbaveszi nemcsak az egyéni méltányosság elvét, hogy a *becsületes úton* szerzett echivalálások továbbra is érvényben maradjanak, s nem teszi ki újabb vizsgáknak az illetőket (ami implicite a román egyetemek által végrehajtott előbbi echivalálási vizsgák értékében kételkedést is jelentené) — és nem fosztja meg gyakorlati joguktól az annyi hánykodáson átment külföldi diplomásokat. De van a kérdésnek egy nagy közegészségügyi jelentősége is. Sabin Manuilă statisztikai vezérigazgató megállapította, hogy sokkal kevesebb orvos van országunkban, mint kellene. 13,000 emberre jut egy orvos, márpedig Dr. Stoichita szerint kielégítő csak akkor lehet közegészségügyünk, ha legalább minden 8,000 emberre fog jutni orvos. Ha tehát vidéken óriási az orvoshiány és emiatt annyira elhaltalmasodtak a népketegségek, hogy külön egészségügyi hadjáratot kellett egyes veszélyeztetett vidékeken vezetni, úgy magára a közegészségügyre lenne káros megakasztani 1600 eddigi orvos munkáját, néhány megtévedt miatt. Hisszük, hogy a bizottság megtalálja a szükséges megoldást: és ez csak méltányos megoldás lehet: a becsületes úton echivalált diplomáknak minden további új eljárás nélküli további érvényesíttetése.

Doctor med.

A tüdővész elleni küzdelem Romániában.

1. A tüdővész elterjedtsége.

A tüdővész következtében a föld kerekéségén minden évben három millió ember hal meg, hazánkban pedig 50,000 ember. Ezek a számítások becsléseken alapszanak, mert egészen pontos halálozási kimutatás nem áll rendelkezésünkre.

A Statisztikai Hivatal 1932-ben 34,000, 1934-ben 32,000 tuberkulotikus halálozást mutat ki az ország területéről. 1934-ben 24,000 falusi tüdővészhalálozást közül csak 13,000-et állapított meg orvos. Az 1934-es kimutatásban található 77,000 „veleszületett gyengeség” és a 70,000 „végelgyengülés” eseteknek igen nagy hányada lehet tuberkulotikus elváltozásoknak következménye. A „más tüdőbetegségek” rovatában 70,000 halálozást jegyeztek fel. Ezek között 55,000 tüdőgyulladás van. Igen valószínű, hogy a „más tüdőbetegségek” és a tüdőgyulladások tekintélyes része szintén tüdőveszes eredetű. E megfontolások alapján *becsüljük átlag 50,000 főre országnk évi tuberkulotikus halandóságát.*

Az alaposabb tömegvizsgálatok megerősítik ezt a felfogást. A kolozsmegyei gyalui mintajárásban 1927-ben 60 volt a nyilvántartott tüdőveszesek száma, a regáti Tomești-mintajárásban pedig 110. Négy év múlva, a vizsgálati módszerek tökéletesedése által 150, illetve 330 esetet tartanak már számon. Ez majdnem 200%-os emelkedésnek felel meg.

A hivatalos kimutatás szerint 1933-ban 2 ezrelék volt a tuberkulotikus halálozás 170 városunkban és másfél ezrelék a 15,000 falunkban. Ez a különbség nem azt jelenti, hogy a falusi lakosság kevésbé fertőzött, hanem azt, hogy a városi lakosságot jobban ismerjük és a halálozásokról pontosabb kimutatás készül. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az egész országban levő három és fél milliónyi háztartásban egyenlő mértékben pusztít a tüdővész. 1000 falusi háztartásra 7 és fél, 1000 városi háztartásra 8 és fél tuberkulotikus halálozás jut évente. A falusi halálozások gondosabb mérlegelése által valószínűleg hajszálnyira megközelítené egymást ez a két adat.

A statisztika megközelítően 2 ezrelékre teszi az országos tüdővész halandóságot. Kiegészítő számításaink alapján *ezer lakásra kettő és félre becsülhetjük az évi tuberkulotikus halálozást.* A nyugati államokban ez a szám jóval alacsonyabb. (Dániában például csak háromnegyed ezrelék). 19 millió országunk annyi lelket veszít a tüdővész következtében, mint a 64 millió Törzsnémetország. (Ausztria és a Szudéta vidék nélkül). Olaszországban a huszas években még évi 65,000 ember halt meg tuberkulózisban, a harmincas években ez a szám felére, 35,000-re csökkent. Az eredményes tüdővészelleni küzdelem hatásaként a nyugateurópai országokban és az Egyesült Államokban a 2—3 ezreléknyi tuberkulotikus halandóság 0,7—0,9 ezrelékre, tehát egynegyedére csökkent le 20 év alatt.

A katonaságnál végzett vizsgálatok érdekes eredményre vezettek, abban a tekintetben, hogy milyen nagyméretű a tüdővész elterjedése. 1933-ban a ne-

gyedik hadtestnél 1400 tüdőbajos megbetegedés volt. Ezek közül 900, vagyis 65%-uk az első hat hónapban lett szolgálatképtelen és 400, vagyis 35%-uk 6 hónapi katonáskodás után vált szolgálatképtelenné. Csak a sorozáskor végzett tömeg-átvilágítással lehetne eldönteni, hogy a betegséget hányan hozták magukkal otthonról. Ezért 1934-ben a sorozáskor átvilágították a gyanusokat és köztük 64 tüdőbeteget fedeztek fel. A többi újonc között a szolgálat első hathónapjában még 32 megbetegedés történt, hat hónapon túl pedig újabb 32 friss tüdőbetegség tört ki.

A 21-ik gyalogezrednél tuberkulin-próbákat végeztek 1935-ben. A 700 újonc közül 450-nek, tehát 63%-os arányban volt pozitív a tuberkulin-próbája. Eszerint a 21-ik életévet elért ifjak kétharmadrésze már átesett tüdőveszes fertőzésben. A 340 régi évfolyambeli katona közül 250-nél, vagyis 75%-uknál pirosodott meg a bőrpróba. Egy év leforgása alatt a legénység újabb 12%-a kapott friss fertőzést. Azóta az újoncoknak tüdővészelleni oltást adnak ennél az ezrednél. A beoltottnál tüdőbetegségeket még nem észleltek.

Ezek a jól sikerült kísérletek bizonyítják a tüdőveszes fertőzés gyakoriságát. Hozzávetőleges számítás szerint Románia 19 és fél millió lakósa közül 15 millió már átesett tüdőveszes fertőzésben. Ez a számadat megfelel annak a számításnak is, amely szerint *az összes fertőzöttek 1%-ánál tör ki a tüdővész.* Körülbelül 150,000 egyénre becsülhetjük országunkban a tüdőveszeseket. Ez a 150,000 éppen 1%-a a fertőzésen átesettek 15 milliójának. Miként előbb említettem, Romániában körülbelül 75,000-re tehetjük a nyílt, erősebben fertőző tüdőveszesek számát. A többi 75,000 zárt, kevésbé fertőző beteg.

2. Mik ennek az elterjedtségnek okai?

Egyik oka az orvosok egyenlőtlen elosztása. Az orvosok inkább városokba tömörülnek, a vidéken pedig orvoshiány van. Nálunk a hivatalos adatok szerint — 13,000 falusi embert gondoz egy-egy orvos. A nyugati államokban ez az arány helyesebb, mert ott 2—3000 lélekre jut falun egy orvos.

A vidéki orvoshiány miatt a betegek tekintélyes része nem juthat orvosi kezeléshez és enélkül is hal meg. Bánátban az összes halálozások 55%-a nélkülözi a az orvosi ellenőrzést, Erdélyben 63%-a, s a Regátban csak minden ötödik beteget lát orvos, mielőtt meghalna.

A tüdővész terjedésének és nagymérvű pusztításának további okai a betegség felismerésének és gyógykezelésének hiányaiban keresendők.

A tüdővész felfedezésének alapfeltétele a röntgenezés. A Röntgen-átvilágítás, esetleg felvétel nélkül a tüdőbetegségek nem állapíthatók meg. Kiterjedt beszűrődések, sőt nagy kavernák sem mutathatók ki mindig a régi vizsgálati módszerekkel, a hallgatással és kopogtatással. Ezzel a készülékkel pedig legtöbb vidéki orvos nem rendelkezik, de nem rendelkezik azzal a speciális ismerettel sem, amely szükséges.

Az egyetemi orvosképzés hiányaira már több neves vezető orvos mutatott rá. Az orvostanhallgatók az egyetemen töltött éveik alatt aránylag igen keveset hallanak a tüdővész elleni küzdelekről. Holott a tüdőgyógyászat legújabb vívmányait és mai fogásait csakis különleges tanulmánnyal lehet elsajátítani. Égetően szükséges volna tehát a *tantervbe iktatni a tüdőgyógyászati ismereteket is.*

A tüdővész felismerésének másik nehézsége magának a *betegségnek alattomos természetében* rejlik. Igen gyakori a tüdővésznek influenza-szerű kezdete. Néha vérszegénységnek, gyengeségnek minősítik a betegséget és hónapok telnek el, amíg a beteg orvoshoz kerül. Félrevezet a betegségi tünetek, a láz csökkenése is, s a beteg jobban érzi magát. Egyedül talán csak a fogyás, vagy ideges állapot figyelmeztet a lappangó kórra. Szinte hihetetlennek tűnik az átvilágítás alkalmából tett felfedezés, hogy a tüdőben nagy foltok, sőt szétesések vannak. A tüdőben nagy kavernák keletkeznek néhány nap leforgása alatt! A tüdőbetegek tehát már a betegség kitörésekor súlyosan fertőzik környezetüket, anélkül, hogy tudatában jենnének betegségüknek.

A társadalomra nézve tehát kétszeresen fontos a tüdőbetegségnek korai felismerése. Egyrészt hamarosan megszüntetjük a fertőzőes továbbterjedés ezen hatalmas friss forrásait, másrészt pedig a biztos gyógyulást csakis az azonnal alkalmazott gyógykezelés teszi lehetővé.

3. A tüdővész megfelelő kezelése.

Ma már kétségtelenül bebizonyított tény, hogy a tüdővész gyógyítható betegség. *Minden tüdőbeteg meggyógyulhat, ha idejében kerül szakorvosi kezelés alá.* A tüdőgyógyászat leghatásosabb fegyvere a légmellkezelés, amelyet azonnal alkalmazni kellene minden tüdőbetegnél. A légmellkezelésnek alávetett tüdőbetegek 55%-a gyógyul meg és szerzi vissza teljes munkaképességét. Ha azooban ezt a módszert minden betegnél *azonnal alkalmaznák, a gyógyeredmények majdnem 100%-osak* lehetnének. A légmellkezelésnek nemcsak azért van jövője, mert a legbiztosabb gyógymód, hanem azért is, mert a leggazdaságosabb és így a nagytömegek által is igénybevehető. A légmellkezelés átlagosan csupán 400 lejbe kerül havonta és így az összes ismert kezelési módok közül a legolcsóbb. Másik nagy előnye még az, hogy ezt a kezelést a betegek otthon is folytathatják. Néhány heti esetleges szanatóriumi tartózkodás után legtöbbször nincs is szükség kórházi bennfekvésre. A kórház pedig a kezelést jelentékenyen megdrágítaná. Emellett pedig a szegény néposztályok, vagy hivatalnokok, akik kenyérkeresetüket a hosszas betegeskedés által elveszítenék, a légmellkezelés által hamarosan láztalanná és bacillusmentessé válnak és hivatásuknak is eleget tehetnek. Az összes tüdőbetegek közül körülbelől 50,000, tehát egyharmadrészüik igényelne légmellkezelést. Jelenleg tudatlanságból és más okok miatt a *betegeknek csupán 4%-a folytatja ezt a bevált kezelési módot.* Ezek közül is sokan túl későre kerülnek szakorvoshoz, vagy megszakítják, abbahagyják kezelésüket, kitéve magukat a pusztulásnak. A légmellkezelés ezen nagy előnyei mellett teljesen háttérbe szorulnak a tüdőbetegségek ellen eddig alkalmazott gyógymódok.

Ezek közül elterjedtségnek örvend az aranykezelés. A világstatisztika szerint elért eredmények meglehetősen csökkentik az aranykezelésbe vetett bizalmat.

Az *erősítőkezelés* elősegíti a tüdőbetegségek gyógyulását azáltal, hogy fokozza a szervezet ellenálló-képességét. A tüdővész kezelésnél *kisegítő módszernek* használják, azonban a betegséget ez nem gyógyítja meg, kivéve az egészen jelentéktelen beszűrődéseket. Ilyen csekély elváltozásoknál is állandó Röntgen-ellenőrzést igényel a betegség.

A magaslati levegő hasonlóképpen csak könnyebb megbetegedéseknél ígérhet számbavehető eredményt. Itt a jobb táplálkozás, a teljes pihenés, a gondtól való felszabadítottság tényezői érvényesítik leginkább áldásaikat. A környezetváltozás, magaslati levegő tehát elsősorban a fertőzéseknek kitett, legyengült, vérszegény egyéneknek, gyermekeknek való. *Kavernás, fertőző betegeket nem gyógyít meg a magaslati levegő,* sőt állapotuk a látszólagos javulás ellenére is romlik. Az ilyen betegek veszedelmet jelentenek a gyógyhelyén üdülő vendégekre nézve, akiket állandóan fertőzhetnek. Majd hazakerülve fertőzik hozzátartozóikat és alkalmazottaikat.

Tanulságosak azok a kutatások, melyeket két éve végeztek Magura faluban. Ez a falu 1500 méter magasan fekszik, tehát kifejezetten magaslati levegőn. A fertőzések elkerülése szempontjából is nagyon kedvező a helyzete, mert a házak egymástól óriási távolságokra fekszenek. Az egész faluban összesen ezerhatszáz lélek lakik akkora területen, amelyik nagyobb, mint Kolozsvár. A falu hosszúsága 13 kilométer, szélessége pedig 3 kilométer. Autóba szerelt Röntgenkészülékkel az összes lakosokat átvilágították s közöttük 9 fertőző tüdővészest találtak. Ez a lélekszámnak 5 és fél ezreléke. Az országos átlag falvakon 4 ezrelék. Ha az ország egész népességét átvilágítanák, valószínű, hogy az országos átlag elérné a Magura község megbetegedési hányadát.

Nyilvánvaló tehát, hogy az igen kedvező fekvésű és elrendezésű faluban *semmivel sem gyógyulnak inkább a betegek, mint az ország alacsonyabb fekvésű vidékein.* Sőt valószínű, hogy a magaslati levegő dacára is még nagyobb pusztításokat végezne a tüdőbaj, ha a magurai házak egymáshoz zsufolódnának.

4. A tüdővész elleni társadalmi küzdelem.

A tüdővész leküzdésére a társadalom összefogása szükséges. Ennek alapfeltétele a kérdés állandó felszínén tartása. A jelenleg még igen *tájékozatlan közönség felvilágosítása* az egyik legsürgősebb feladat. Hogy ennek hiánya mekkora károkat okoz, arra legjobb példa a lelkiismeretlen gyógyszer-reklámozások esete. Százával ontják a gyárak a különböző csodaszereket s a közönség hitelt ad a nyomtatott betűnek. Nincs megfelelő ellenintézkedés, mely gátat vesse ezen kapzsiság egészségrontó elburjánzásának.

Mérhetetlen károkat okoznak ezek a csodaszerek a kezdődő tüdőbetegségnél, amikor a sikeres légmellkezelés által még meggyógyulhatott volna a beteg. A tüdőbetegek 10 százaléka meggyógyul minden különösebb kezelés nélkül is. Eppen ez vezeti félre a közönséget. Mert a természet áldásos gyógyítóereje által amugy is meggyógyult betegek az alkalmazott csodaszerek hatásának fogják tulajdonítani gyógyulá-

sukat. Ezáltal megtévesztik a többi beteget is, akiknek 90 százaléka így a biztos pusztulásnak néz elé. A tüdővész gyógyulási valószínűsége t. i. annál kisebb, minél később kerül a beteg szakszerű kezelés alá.

A tüdővész elleni társadalmi küzdelem a környezetvizsgálaton kezdődik, az újszülöttek és gyermekek védelmén folytatódik, megfelelő számnál tüdőgondozó és kórházi ágy felállításában fejeződik be.

A környezet-vizsgálatot Röntgen-készülékkel bíró orvosok, vagy a tüdőgondozó végzi el. Tudvalevő, hogy a családi fertőzések a leggyakoribbak. Ezért a tüdőbetegek családját, a hozzájukjáró ismerősöket és alkalmazottakat évente át kell világítani. Törvény legyen az alkalmazott dajkák, nevelők, házicselédék gyakori átvilágítása is.

A látszólag teljesen egészséges emberek közt is előfordul tüdőbeteg, aki betegségéről semmit sem tud, viszont környezetét állandóan fertőzi. Ezért külföldön már bevezették a tömegvizsgálatokat. Minden embert évente egyszer átvilágítanak. Ezek a sorozatos átvilágítások igen gyakran jártak meglepetésszerű eredménnyel, mert sok súlyos beteget fedeztek fel, akik betegségükről nem is tudtak.

A tüdővész családjok gyermekeinek védelmezése egyik legfontosabb feladata a tüdővészelleni hadjáratnak. A gyermekek elkülönítendők a betegektől és erősítő kezelésre szorulnak. Hathatós módja ennek a gyermeknyaraltatás a tengerparton, vagy magaslati levegőn. Tengerpartunk 95 százaléka kihasználatlanul hever. Csupán 5 százalékat, 50,000 négyzetméternyi területet használ ki az 50,000 fürdőző, aki nyaranta a tengerparton üdül. Minden nyáron egymillió ember nyaralhatna ezen a napfényes, erőtadó területen.

Még nagyon a kezdetén vagyunk a gyermeknyaraltatások rendszeresítésének. A „Gyermekek Tuberkulózisának Leküzdésére Alakult Társaság” s a többi jótékony társulatok gyermeknyaraltatásai révén összesen 5000 gyermek részesül a nyaraltatások áldásaiban. Külföldön már rég felismerték a gyermeknyaraltatások óriási horderejét. Olaszországban 1925-ben már 103,000 gyermeket vittek üdülni. Ez a szám évről-évre növekszik. 1933-ban már 390,000 gyermeket nyaraltattak. Természetesen az erre fordított pénzüsszegek sem megvetendők, de a balilla-társaságok nem sajnálják a pénzt a hasznos befektetésekre. Évente 160 millió lejt költenek gyermeknyaraltatásokra.

Az újszülöttek védelmezése egy másik igen fontos feladat. Főként tüdőbajos anyák csecsemőit kell a születés után elkülöníteni. Néhány órai késlekedés már a gyermek életébe kerülhet, Francia- és Németországban külön intézetekben különítik el a tüdőbeteg anyák csecsemőit. Az újszülöttet mesterségesen táplálják mindaddig, amíg az anya meg nem gyógyul.

A Calmette-oltás a háboru után bevezetett módszer a tüdővész megelőzésére. Az oltást a születés utáni első napokban adjuk, mielőtt tehát a tüdővész csirái megtámadhatták volna a csecsemőt. Az oltás hat hét alatt fogamzik meg. Ezen idő alatt védnünk kell a csecsemőt tüdővész fertőzéstől. Mint általában minden kisgyermeket, óvnunk kell a felnőttek veszedelmeket rejtő becézgetéseitől. A Calmette-oltást már szerte a világon alkalmazzák. Eddig sokmillió gyermeket oltottak be. Nálunk 1926-ban vezették be s eddig egy negyedmillió gyermeknél alkalmazták. Az oltás védereje vitán felüli.

A gyalui mintajárásban minden második gyermeket beoltottak 1931 óta s a gyermekhalandóság

20 százalékról 14 százalékra csökkent. Még a tüdővésszel fertőzött családokban is határozottan kimutatható az oltás védereje. Hatvan tüdőbeteg családból származó gyermek közül 46-ot oltottak be. Ezek közül életben maradt 41. A 14 be nem oltott közül 6 meghalt és csak 8 maradt életben.

Az oltás veszélytelen. Az oltóanyag sokszorososa sem okoz bajt. Ötvenszeres mennyiséggel beoltott gyermekeknek sem történt semmi bajuk. A tüdővész elleni oltást felnőtteknél is alkalmazhatjuk. Még nyílt tüdővészben szenvedő betegeknek sem ártalmas az oltás, habár a testükbe fészkelt bacillusokat az oltás nem hajtja ki a testből.

Haladást jelentenek a küzdelem irányításában a tüdővészellenes nemzeti naggyűlések. Eddig már három rendeztek s az idén tartják meg a negyediket. Nemcsak a résztvevő orvosok számára jelent tanulságos élményt egy naggyűlés, hanem más, mélyreható eredmények is mutatkoznak a gyűlés nyomán. 1933-ban megalakították a Tüdővészelleni Szövetséget, amelyik az ország tüdővészelleni küzdelmének irányítását vállalta magára. A Tüdővészelleni Szövetség javára adományozzák az Állami Sorsjáték tiszta jövedelmének 60 százalékát. 1933-ban 15 millió, 1934-ben 60 millió, 1935-ben már 70 millió lejt jutott a tüdővészelleni szövetségnek a sorsjáték befolyt jövedelmeiből. Ezenkívül a belső kölcsönből is adtak 50 millió lejt a Szövetségnek.

Ezekből az összegekből a tüdőbetegeknek szolgáló kórházi ágyakat állítottak fel. Három év alatt megkészszerették az ország területén levő tüdőkórházak ágyszámát. 1933-ban 2500 betegágy volt tüdőbetegek részére, ma ez a szám 5000-ren felül van.

A haladás dacára is elmaradunk a nyugati államok fejlett tüdővészelleni szervezetségétől. Nyugaton minden tuberkulotikus halálesetre egy betegágy esik — s ennyi szükséges a tüdővész hathatós leküzdésére — addig nálunk 10 halálesetre jut egy ágy. Szerény becslés szerint is még legalább 15—20 ezer betegágyat kell létesítenünk.

Egy másik fontos feladat **újabb tüdőgondozók létesítése.** A tüdőgondozó orvosai átvilágítják a körzetükbe tartozó összes lakókat és a betegeket kezelés alá veszik. Kétféle tüdőgondozót ismerünk: a helyhez kötött és a mozgó tüdőgondozót.

A mozgó tüdőgondozók olyan vidéken szükségesek, ahol a lakosság szétszórta él, vagy ahol még kevés a helyhez kötött tüdőgondozó. A mozgó tüdőgondozó egy teherautóba szerelt Röntgen készülékből áll. A hozzátartozó alkalmazottak: egy-két orvos és a segéd személyzet szintén az autóval utazik együtt. A mozgó intézet faluról-falura jár. Mindenütt néhány napig tanyázik, s ezen idő alatt a faluban tartózkodó összes személyeket átvilágítják. A gyanusakat feljegyzik, a betegeket kezelés végett átadják a legközelebb fekvő intézetnek, vagy tüdőszakorvosnak. A gyenge gyermekeket, különösen a fertőzöttek környezetéből, a gyermekek megerősítéséről gondoskodó társulathoz irányítják.

A mozgó tüdőgondozók évente átlag 50 község lakóit vizsgálhatják át. Háromszáz mozgó tüdőgondozó elláthatná az ország 15,000 községnek tüdővizsgálatait. Az ország 170 városában pedig körülbelül 200 helyhez kötött tüdőgondozó állítandó fel.

A nyugati államokban óriási számban létesítettek **helyhez kötött tüdőgondozókat.** Az Egyesült Államokban 3600 tüdőgondozó van, Németországban 1300.

Franciaországban, 850, Angliában 700, Olaszországban 400 míg nálunk mindössze 40 tüdőgondozó intézet működik. Érthető, hogy tüdőgondozóink, bármily nagy munkát fejtenek ki, elégtelennek bizonyulnak az egész népesség igényeinek ellátására. Ezért a mi tüdőgondozóink a tüdővészhalálozások 4%-át ismerik csupán még a betegek életében.

Összehasonlításként közlöm az osztrák tüdőgondozók működését. Az 1937-es kimutatás szerint az ország 90 tüdőgondozója a hat és fél milliós lakosság kétharmadrészét bírja ellenőrizni, Emellett tüdőbetegek számára 8500 betegágy és üdülőtelepeken 5200 ágy van beállítva. Nincs e világon ország, ahol a lakosság számához viszonyítva ennyi betegágy lenne tüdőbetegek részére. — Mindemellett a tüdővészhalandóság jóval nagyobb volt Ausztriában, mint a többi nyugati államban. (1. ezrelék). Ennek oka a tüdőgondozók tökéletlenségében rejlik. Igen sok tüdőgondozónak *nincs Röntgen-készülék, tehát célját egyáltalán nem tudja betölteni.* Így aztán a tüdőgondozók körzetébe tartozó betegek 55%-a meghal anélkül, hogy az intézet felismerhette és kezelte volna betegségét.

Németországban Augsburgban működik egy minta-tüdőgondozó. Az intézet körzetébe tartozó egyéneket kivétel nélkül átvilágítják. Most már a lakosság 10%-a minden évben alapos vizsgálatban részesül. Ilyen módon az összes tüdőbetegeket számon tartják és kezelésbe veszik.

Az augsburgi körzetben és általában Németországban *3 és fél ezrelékre teszik a nyílt tüdőbajosok*

számát. Az augsburgi tüdőgondozók körzetében 1920-ig 2 és fél ezrelék volt a tüdővész-halálozás. Tizen-nyolc év alatt ezt fokozatosan leszorították egyötödére, vagyis félezrelékre. Ezen idő alatt több mint ezer ember életét mentette meg ez az egyetlen intézet. Hogyha hozzászámítjuk még a megmentett betegek viszonyított családi egyensúlya által életben maradt és megszületett embereket is, több ezer főre becsülhetjük a tiszta nyereséget. Egy emberi élet pénzre átszámított megmentése ezer lejbe kerül.

Igen szemléltető a lyoni tüdőgondozók példája is. Courmont még 1905-ben néhány tüdőgondozó intézet alapjait fektette le Lyon város sűrűn lakott, nyomorúságos munkásnegyedeiben, ahol a tüdővészhalandóság óráisi volt; 4 ezrelék. Tizenhét évi fáradozás után a halandóság leszállt a felére, sőt a gondozók közelében még alacsonyabbra. Érdekes, hogy Lyon gazdag negyedeiben, ahol csak egy tüdőgondozó működött, ezen idő alatt a tüdővészhalandóság alig változott, s 3 ezrelék körül maradt. A lyoni példából láthatjuk tehát, hogy a tüdővész leküzdésénél a megelőzés többet jelent, mint a jómód.

Rövid közleményem keretei nem engedik meg, hogy a részletekérdésekre jobban kiterjedhessek. Azonban így is láthatjuk, melyek az eddigi eredmények és milyen irányba kell törednünk, hogy fáradozásainkat teljes siker koronázza.

Merem remélni, hogy nincs messze az idő, amikor rendszeres és megfeszített társadalmi munkával a tüdővést is megfékezhetjük.

A Kolozsvári Székely Társaság orvosi és jogi tankönyvkölcsönkönyvtárai ez évben is megnyitottak, hogy megkönnyítsék a szegénysorsú hallgatók tanulását. Az orvosi könyvtárt 18-an, a jogit 15-en vették igénybe már eddig is, ami mutatja, hogy mindkét könyvtár valódi fontos szükségletet tölt be. Miután azonban a könyvtár csupán a csekély kölcsönzési díjakkal gyarapíthatja önmagát, ezúton is kér mindenkit, hogy használt szakkönyvek adományozásával segítsék elő hivatása minél jobb betöltésében. Egyben felhívja mindazokat, akik tavaly kölcsönvett könyveiket még nem adták vissza, hogy azt haladéktalanul hozzák be a hivatalos órák alatt (hétfőn és csütörtökön d. u. 6—7-ig) a Társaság helyiségébe (Cal. M. Foch 43. fsz.), hogy mások is részesülhessenek bennük.

„Városunk magyar főiskolai hallgatói” címen érdekes kimutatásokat közöl saját gyűjtése alapján Dr. Dávid László a Hítel f. é. 2. számában. Az egyházak adatai alapján az 1937—38. évben 689 magyar főiskolai hallgató volt (ebből 585 fiú). Fakultások szerint: 226 jog-, 113 orvostanhallgató, 227 tanárjelölt,

22 zene-, 58 kereskedelmi-, 27 gazdasági akadémiai hallgató és 16 almérnöki iskolás. Vallási megoszlásuk: 395 róm. kath., 238 ref. és 56 unitárius. Feltűnőnek tartja a jogi és tanári pályára ösztönést és más szakok elhanyagolását, hol nagyobb a szükséglet. A tanárin majdnem kilátástalan az elhelyezkedés és mégis 227 ember volt tavaly e pályán. Érdekes kimutatást közöl a főiskolásokról lakóhelyük szerint. Kiderül, hogy 424 főiskolás városi és csupán 184 a falusi fiú (56 adatai hiányoznak.) Még felülőbb a társadalmi egyenlőtlenség a szülők foglalkozása szerinti megoszlásnál. 503 főiskolás közül 371 szülője értelmiségi, 79 szülője iparos, kereskedő, munkás és csak 53 szülője földműves. Ha figyelembe vesszük, hogy földművességünk az egész romániai magyarság 72 százalékát teszi ki, akkor az, hogy közülük az egyetlen hallgatóság alig 12 százaléka kerül ki, a legmegdöbbentőbb tények egyike, mert azt mutatja, hogy intelligenciánk utánpótlását belterjesen intézi, s alig nyúl le új népi erőforrásokért. A teológiákon valamivel jobb a helyzet, hűlőnösen a róm. kath.-on, itt 46 közül 15 értelmiségi, 14 iparos, kereskedő, mun-

kás és 17 földműves szülők gyermeke. Már a ref. teológia aránya rosszabb, itt 106 hallgató közül csak 28 szülője földműves és 29-é iparos-kereskedő, ezzel szemben 49-é értelmiségi. — Dr. Dávid László adatait, melyet épen úgy, mint Simon Károlynak f. é. 1. számunkban megjelent középiskolai cikke, kultúrpolitikánk népi öntudatlanságát bizonyítják — mindenki fokozott figyelmébe ajánljuk, akinek hatáskörébe vág utánpótlásunk iránváltása.

Tizenöt éve annak, hogy megjelent Szabó Dezső: „Új magyar ideológia felé” c. tanulmányosorozata, mely először mutatta meg, hogy megmaradásunk és megújulásunk alapja a magyar paraszt. És tíz éve annak, hogy a magyar ifjúság Ady-ünnepén először fejtette ki Szabó Dezső, hogy az egyetemes magyarság sorsát úgy látja biztosítva, ha a német és orosz nagyhatalmak közé ékelte középeurópai népek egymás életlehetőségeinek teljes biztosítása után összefognak függetlenségük megvédésére.

E kettős évfordulón mély tisztelettel gondolunk az új magyar gondolkodás géniuszára.

„A tartományok statisztikai arcképe“.

(I. Measnicov cikkének ismertetése. Sociologie Românească, an. III Nr. 4–6).

A Gusti prof. szerkesztésében megjelenő Sociologie Românească c. folyóirat f. évi 4–6. számában érdekes tanulmány jelent meg I. Measnicov tollából. Az itt-ott található fogyatékosága ellenére is értékes munkának tarthatjuk, mert bőséges adattal dolgozza fel Románia társadalmi életének népesség-megoszlását az új közigazgatási törvény alapján. „Statisztikai portrénak” nevezi cikkét a szerző s átfogó képet igyekszik nyújtani a tíz tartományra beosztott megyék számáról, az illető tartomány lakóinak számáról a népi megoszlásról, ezeknek számbeli fejlődéséről, illetőleg hanyatlásáról, születés, halálózásról, stb.

Tehát statisztikai képet nyújt Románia társadalmáról. Az új közigazgatási törvény megjelenése óta részleges ismertetések jelentek meg, de ilyen átfogó és ennyi bő adattal alátámasztott általános képet adó munkáról még nem tudunk.

Románia lakóinak száma 1938 január 1-én a „Buletinul Demografic” Nr. 5. 1938. száma szerint 19,646,151. Ha az utóbbi öt év népesedését vesszük irányítóul, akkor Románia lakóinak száma az 1949 év elején elérné a 20 milliót.

Az új közigazgatási törvény az országot tíz tartományra osztja, (törülvén a tartományok régi történelmi elnevezését. Az 1. sz. kimutatás az ország új közigazgatási beosztását tartalmazza, megjelölve az új tartományok nevét, a beletartozó megyék számát és a régi történelmi tartományokét is. (Néhány tartomány neve időközben megváltozott Kőrös tart. helyett Szamos, Gyulafehérvár helyett: Maros, Arges helyett Bucegi. Ismertetésünkben a szerző által használt régebbi elnevezéseket használjuk, — Szerk.)

Románia régi és új közigazgatási felosztása a megyék számával

Tabloul I. Soc. Rom. — I. Kimutatás.

Közigazg. tartomány	Történelmi tartomány	Elnevezés									
		összesen	Olténia	Muntenia	Dobrudzsa	Moldova	Bessarabia	Bukovina	Erdély	Bánát	Kőrös
R o m á n i a		71	5	12	4	13	9	5	16	3	4
1 Olt		6	5	1							
2 Arges		10	—	8							
3 Tengeri		4	—	1	3						
4 Dunai		10	—	2	1	5	2				
5 Dnyeszter		4					4				
5 Prut						7	2				
7 Suceava					1	1	5				
8 Kőrös								4	—	3	
9 Gyulafehérvár								9			
10 Temes								1	3	1	

Ez a kimutatás világosan mutatja azt, hogy mennyire változott a megyék száma a régi történelmi tartományokban (3–16-ig), míg az új beosztás szerint a megyék száma egységesebb (4–10-ig). A legkülönbözőbb egységekből felépített tartomány a dunai, amelynek tíz megyéje négy különböző tartományból alakult (Muntenia, Dobrudzsa, Moldova és Bessarabia). A történelmi tartományok közül Bessarabia, Muntenia és Erdély megyéit négy közigazgatási tartományra, Moldova megyéit három, Dobrudzsa, Bánát és Kőrös megyéit kettő, Oltenia és Bukovinát pedig egy tartományba osztották.

Most lássuk, mekkora a lakosság száma a különböző tartományokban :

Románia lakóinak valószínű száma 1938 jan. 1-én

Tabloul II. Soc. Rom. — II. Kimutatás.

T a r t o m á n y	A lakosság valószínű száma	%-a az egésznek
R o m á n i a	19,646,2	100,0
Olt	1,866,9	9,5
Arges (Bukarest nélkül)	3,139,2	16,0
Tengeri	1,041,0	5,3
Dunai	2,054,7	10,4
Dnyeszter	1,454,3	7,4
Prut	2,352,0	12,0
Suceava	1,580,5	8,0
Kőrös	2,153,4	11,0
Gyulafehérvár	1,657,8	8,4
Temes	1,707,5	8,7
Bukarest	645,9	3,3

Ebből a kimutatásból megállapítható, hogy a tíz tartomány közül a legnépesebb az Arges-i, amely Bukarest nélkül is 3 millió felüli lakóval bír. Viszont a leggyéribben lakott tartomány a tengeri, amelynek alig van 1 millió felüli lakója. Ennek a tartománynak a népesség szaporodása szempontjából minden tartományt megelőző jövőt jósol a szerző, minthogy itt a legnagyobb a születettek és legkisebb az elhaltak száma.

Ez a kimutatás csak valószínű és nem teljesen pozitív s alapjául az 1930-as népszámlálási adat s az utána következő hét év fölöslege szolgál, nem tekintve a bevándorlásokat, letelepüléseket, amely a szegényebb vidékekről a gazdagabb felé haladott, vidékekről városra s különösen a főváros felé.

Az 1930. évi népszámlálás alapján Románia lakossága, ha az új közigazgatási tartománybeosztást vesszük tekintetbe, a következőképen oszlik meg :

Románia lakosainak száma tartományok szerint
1930 december 29-én

Tabloul III. Soc. Rom. — III. Kimutatás.

Tartomány	A lakosság száma 1930 dec. 29-én.	%-a az egészhez viszonyítva
Románia	18.052,9	100,0
Olt	1.703,6	9,5
Argeş (Bukar. nélkül)	2.816,6	15,6
Tengeri	923,4	5,1
Dunai	1.826,6	10,1
Dnyeszteri	1.347,0	7,5
Prut	2.101,2	11,6
Suceava	1.458,1	8,1
Körös	2.008,4	11,1
Gyulafehérvár	1.539,7	8,5
Temes	1.697,0	9,4
Bukarest	631,3	3,5

Ha összehasonlítjuk a II. sz. kimutatást az utóbbival (III. sz. kimutatás), azt látjuk, hogy általában az erdélyi megyék lakóinak száma igen keveset fejlődött, vagy egyenesen csökkent.

Igy a gyulafehérvári tartomány lakossága (ahol ugyanis a legnagyobb tömegben él a magyarság), 0,1 %-kal csökkent, a körösi hasonlóan (11,1 — 11,0-ra, a temesvári 9,4 %-ról 8,7-re, ellenében a többi tartományokéval, ahol például a tengeri tartománya 5,1 %-ról 5,3 %-ra, a dunai 10,1 %-ról 10,4 %-ra emelkedett. Measnicov kimutatása szerint tehát az erdélyi lakosság száma általában csökkent az utóbbi hét év alatt s ez a csökkenés éppen a magyarok vidékeken a legvégzetesebb. Ez nem magyarázható meg pusztán az általános rossz gazdasági helyzettel, mert akkor érthetetlen lenne a Kárpátokon túli tartományok népsűrűség-növekedése. Ennek egyedüli világos magyarázata az, hogy általában a magyarság elhelyezkedési lehetősége a minimumra csökkent.

A tartományok lakosságának száma (1930-ban),
felülete és népsűrűsége

Tabloul IV. Soc. Rom. — IV. Kimutatás.

Tartomány	A lakosság száma 1930-ban	Felülete km ² -ben	Népsűrűség km ² ként
Románia	18.052,9	295.049	61,2
Olt	1.703,6	26.941	63,2
Argeş	3.447,9	40.879	84,3
Tengeri	923,4	21.731	42,4
Dunai	1.826,6	37.958	48,1
Dnyeszter	1.347,0	22.355	60,3
Prut	2.101,1	31.775	66,1
Suceava	1.458,1	18.070	80,7
Körös	2.008,4	33.385	60,2
Gyulafehérvár	1.539,7	30.297	50,8
Temes	1.697,0	32.658	52,0

A IV. sz. kimutatás a tartományok földrajzi kiterjedését és az illető tartomány népsűrűségét ábrázolja. Terület szempontjából a legnagyobb az Argeş-i (40,879 km²). Utána következik a dunai (37,958 km², a körösi, stb. Legkisebb a tengeri, dnyeszteri stb.

Legsűrűbben lakott az argeş-i (84,3), amelynek számát igen jelentékenyen emeli a bukaresti lakosság (14,9 %). Leggyérebben lakott a dunai, tengeri és a temesi, amelynek oka a sokkal mostohább talaj és éghajlati viszonyok. De pusztán a talaj- és éghajlati viszonyokkal nem lehetne valamely földrajzi hely népességének sűrűségét — gyérségét megmagyarázni, u. i. nem szabad elfeledkeznünk a városok szerepéről sem, amelyek igen nagy mértékben csalogatják és csoportosítják maguk köré a lakosságot.

A lakosság megoszlása városokban falvakban
1930 december 29-én

Tabloul V. Soc. Rom. — V. Kimutatás.

Tartomány	A városi lakosság százaléka	A falvak száma	A városok száma	A falusi lakosság számának közép-arányosa
Románia	20,1	15,201	172	949
Olt	12,3	2,306	17	648
Argeş	30,2	2,664	25	904
Tengeri	20,2	797	16	924
Dunai	23,9	1,686	23	825
Dnyeszter	16,1	794	7	1,424
Prut	17,9	2,256	17	766
Suceava	19,5	760	21	1,535
Körös	18,0	1,573	16	1,040
Gyulafehérvár	14,6	1,139	17	1,154
Temes	16,9	1,226	13	1,150

Az V. sz. kimutatás a tartományokban található városok és falvak lakosságának megoszlását mutatja be. Tudjuk azt, hogy Románia földművelő állam s így a nép nagyrésze falvakban él, amiből a városi nép kisebb száma következik. A legsűrűbben lakott városok az Argeş tartományban levők (30,2), amelynek oka elsősorban a főváros, azután még több nagyobb város (Ploesti, Brassó). A dunai tartomány városai szintén sűrűn lakottak, de itt már nem a nagyobb városok, hanem inkább a sok kisebb, elszórt város lakossága emeli a második helyre ezt a tartományt.

Leggyérebb a városi lakosság az Olt, Gyulafehérvár, Dnyeszter és Temes tartományokban.

Általában a romániai városok lakossága nem sűrű. 1930-ban a 171 város közül csak 37 városnak a lakossága volt 20 ezren felüli. A fennmaradt 86 város lakóinak száma 10 ezren alul volt. Nagyobb városokat a Dnyeszter, Körös és Temes tartományokban találunk, a legkisebbeket a tengeri, Olt, Gyulafehérvár és Suceava-i tartományokban találjuk.

Falvak szempontjából a hegyes, erdős vidékeken általában sok és kiterjedelmű falvakat találunk. A síkságokon nagyobbak és ritkábbak. A szerzőnek ez utóbbi megállapítása helytálló, ha a Kárpátokon túli falvak felépítését és elhelyezését tekintjük. De az erdélyi falvakra ezt a ritkaságot és szétszórtságot még nagy általánosságban sem mondhatjuk el, kivétel természetesen a nyugati Kárpátok vidéke. Tehát a szerző következő megállapítása „Erdélyben és Bukovinában még a hegyes vidékek mentén is nagy falvakat találunk kilométerekre szétszórt házakkal”, nem fedi a valóságot.

A lakosság megoszlása nemzetiségek szerint. A „Központi Statisztikai Intézet” a lakosság nemzetiségi megoszlását csak %/o-ban és a régi történelmi tartományok szerint közölte, — írja a szerző. Azonban az „Observator” (Sajtótudósító, igazgató Traian Chirilă V. évf. 19. sz. 1938 jún. 15) közöl a kisebbségek számára vonatkozó számadatokat megyék szerint, úgy ahogy azokat a Központi Statisztikai Intézet állapította meg az 1930-as népszámlálás alapján. Eszerint Romániának 1930 dec. 29-én 18,057,090 lakosa volt. A nemzetek megoszlása így néz ki:

Románia nemzetiségi megoszlása 1930 dec. 29-én
Tabloul VI. Soc. Rom. — VI. Kimutatás.

Nemzetiség	A nemzetiség száma	%/o-ban
Román	12,981,3	71,9
Magyar	1,425,5	7,9
Német	745,4	4,1
Orosz	409,1	2,3
Rutén	582,1	3,2
Bulgár	366,4	2,0
Zsidó	728,1	4,0
Török	154,8	0,9
Gägäuji	105,7	0,6
Cigány	262,5	1,5

Eszerint a Központi Statisztikai Intézet az 1930 évi népszámlálás adatai alapján Romániában 1,425,500 magyar anyanyelvű és nemzetiségű lakost talál, ami az összlakosság kb. 7,9 %/o-át, tehát az 1930 évben majdnem 8 %/o-át képezi, s így a számbelileg második helyen levő német kisebbségnek is (4,1) majdnem kétszerese a magyarság.

Most lássuk, hogyan oszlik meg Románia lakossága a különböző tartományokban:

Románia nemzetiségi megoszlása a különböző tartományokban

Tabloul VII. Soc. Rom. — VII. Kimutatás.

Tartomány	Román	Magyar	Német	Orosz	Rutén	Bulgár	Török	Zsidó
Románia	71,9	7,9	4,1	2,3	3,2	2,0	0,9	4,0
Olt	97,5	0,2	0,2	—	—	—	—	0,2
Argeş	87,5	5,4	1,6	0,2	—	0,1	—	2,4
Tengeri	55,5	0,3	1,1	0,6	—	18,0	15,9	0,4
Dunai	80,0	0,5	0,9	6,0	0,7	5,1	0,3	3,1
Dnyeszter	59,9	—	5,1	10,7	6,3	6,8	—	7,2
Pрут	82,8	0,7	0,4	3,4	2,7	—	—	8,0
Suceava	47,3	0,8	5,2	4,2	27,4	—	—	9,8
Körös	61,5	24,4	2,7	0,1	1,2	—	—	6,4
Gyulafehérvár	54,6	30,0	11,1	0,1	—	—	—	1,5
Temes	61,4	12,8	16,7	0,1	0,3	0,8	—	1,5

A fenti százalékok a szerző szerint viszonylagosak, mert az „Observatorul” nem közli sem az összlakosság számát, sem a románok megyénkénti számát. A fenti számokból az alábbiakat következtethetünk:

1. Olt tartománya, amely Olteniát foglalja magában, száz százalékban román. A kisebbség még egy százalékot sem ér el.

2. Argeş tartománya 8 megyéből áll, a románság a lakosság 90 %/o-át képezi. Kisebbség van a fővárosban és a két Erdélyből csatolt megyében. Éspedig Háromszék 80 %/o-a magyar, Brassóé 26 %/o magyar (kb. 20 %/o német)-je szerint ennek a tartománynak 5,4 %/o-át magyarok képezik, 1,6 %/o-át németek. A harmadik igen számottevő kisebbség a zsidóság különösen a fővárosban; 2,4 %/o a számuk.

3. A tengeri tartománya kb. 56 %/o román, de ezen kívül igen fontos kisebbség a bulgár 18 %/o és török 16 %/o. Ezek a kisebbségek különösen két megyében vannak nagy számban; Caliacra 42 %/o a bulgár és 23 %/o-a török, míg Durostorban 34 %/o bulgár és 42 %/o török.

4. A Duna tartománya. Moldovából 5, Beszarábiából 2, Munteniából 2, Dobrudzsából 1 megye tartozik ehhez a tartományhoz. Lakosságának 80 %/o-a román, 6 %/o orosz, 45 %/o bulgár és 3,1 %/o zsidó. Az oroszok és bulgárok inkább Ismail, Tulcea és Cahul megyében, a zsidók a városokban találhatók.

5. A Dnyeszter tartománya négy beszarábiai megyéből áll, 60 százaléka román, 7 százaléka orosz, 7,2 %/o-a zsidó, 6,8 %/o bulgár, 6,3 %/o ukrán, 5,1 %/o német. Ebben a tartományban található a legtöbb orosz. Zsidók inkább Lăpuşna-megyében, bulgárok és ukránok Cetatea-Albă és Tighina-megyében, németek Cetatea-Albă-ban (16,3 %/o) találhatók.

6. A Prut tartománya hét moldovai és két beszarábiai megyéből áll. Tiszta román tartomány. Legszámottevőbb kisebbsék a zsidóság (8 %/o).

7. Suceava tartománya magába foglalja Bukovinát, Hotin- és Dorohoi-megyét. Legszámottevőbb kisebbség a rutén (27,4 %/o) különösen a következő megyékben: Csernovic, Storoiinet, Hotin, Rădăuţi, azután a zsidóság; Csernovic (16,7 %/o), Hotin (9,2 %/o), Storoiinet (9 %/o), Rădăuţi (7,2 %/o). Németek vannak Csernovicban, Câmpulungban és Rădăuţi-ban. Orosz Hotin-megyében (9,2 %/o).

8. A Körösök tartománya. Ez Északerdélynek hét megyéjét foglalja magában; Köröst, Máramarost a szerző szerint 61,5 százalékos román nemzetiségű. A magyarok létszáma 24,4 százalékos „szét-szóródva a megyékben lényegtelen számmal.” (?) Biharban magyar 30 százalékos, Szilágyban 31,4 százalékos, Kolozs 30,1 százalékos, Szatmár 25,2 százalékos és Szamos 15,4 %/o.

A másik kisebbség a zsidóság 6,4 százalékkal. Legtöbben (80 százalékos) Máramarosban vannak, ahol a lakosság 20,9 százalékat képezik, 8,1 százalékos van Szatmárban.

Harmadsorban jön a német kisebbség; Naszód megyében 14,4 százalékos, Szilágyban 4,7 százalékos, Szatmáron 3,2 százalékos az összlakosságnak.

9. Gyulafehérvár tartománya. Erdély déli részének 9 megyéjét foglalja magában. A szerző állítása szerint az összlakosság 55 százaléka román. 30 százalékos (?) magyar különösen a következő megyékben: Maros (42,6 százalékos), Csik (82,7 százalékos), Udvarhely (91,6 százalékos), Torda (21,4 százalékos) és Kisküküllő (23,6 százalékos).

A németek a tartomány lakosságának 11,1 százalékat képezik. Legtöbb a Kisküküllő mentén lakik, ahol a megye lakosságának 39,7 százalékat alkotják.

10, Végül a Temes tartománya, amely magába foglalja a Bánátot, Arad és Hunyadmegyéket. A szerző szerint a lakosság 61,4 százaléka román, 16,7 százaléka német (sváb), 12,8 százaléka magyar, akik közül 19,5 százalék Arad, 15,4 százalék Temes és 11,3 százalék Hunyadmegyének képezi a lakosságát.

Ezt a fejezetet azzal zárja be a szerző, hogy az előbbi népeségmegoszlás az 1930-ik évre vonatkozik. Jelenleg a százalék a többségek (románok) javára sokkal kedvezőbb, mert amint tudjuk, — írja — a román nemzetiség fejlődése jóval túlhaladja a kisebbségekéit.

A lakosság megoszlása foglalkozás szerint. A VIII. számú kimutatás a különböző munkakörben kenyeret keresők számát mutatja be. Ebből látható, hogy Románia falusi lakosságának több mint 90%-a a föld kiaknázásával, illetőleg földműveléssel foglalkozik, tehát tíz milliónál több kenyérkeresőből 8 millió 244,500 földművelő, azután következnek az ipar kb. 760 ezer kenyérkeresővel, kereskedő, hitelező 338.000 stb.

A kenyérkeresők foglalkozása és száma.
Tabloul VIII. Soc. Rom. — VIII. Kimutatás.

Foglalkozási osztályok	egész állam		Falusi lakosság		Városi lakosság száma	
	kenyérkeresők száma	%	kenyérkeresők száma	%	kenyérkeresők száma	%
Összesen :	10.542,9	100,0	8.719,0	100,0	1.823,9	100,0
Talaj kiakn.	8.244,5	78,2	7.880,8	90,4	363,7	19,9
Ipar	759,1	7,2	332,2	3,8	426,9	23,4
Keresk., hitel	337,4	3,2	113,8	1,3	223,6	12,3
Szállító	179,2	1,7	61,0	0,7	118,2	6,5
Közüntézetnél	485,0	4,6	157,2	1,8	327,8	18,0
Egészségügy- Sport	105,4	1,0	26,9	0,3	78,5	4,3
Más foglalk.	432,3	4,1	147,1	1,7	285,2	15,6

Az írni-olvasni tudók. Románia statisztikai értesítőjéből veszi a szerző az alábbi adatokat, amelyek igen érdekesen világítják meg a tartományok általános szellemi nivóját. Megállapítható, hogy ebből a szempontból Románia lakossága még igen alacsony fokon áll. Ugyanis az ország lakosságának csak 57 százaléka tud írni és olvasni. Amint látjuk, az erdélyi megyék az első három helyre kerültek, míg az Olt tartománya utolsó lett. Az első három tartományt fogom részletesen ismertetni.

1. **Gyulafehérvár tartománya.** Első helyen áll az írni-olvasni tudók szempontjából (72—74 százaléka). Ebben a tartományban legkevesebb irástudatlan van Szebenmegyében 85,2 százalék, Udvarhelymegyében 85,0 százalék, Nagyküküllőben 83,7 százalék tud írni és olvasni.

2. A második tartomány a temesi (67—68 százalék). Legkevesebb az irástudatlan Temesmegyében

(80 százalék tud írni-olvasni), azután Aradmegye 69 százalék. legkisebb a százalék Hunyadmegyében 51,8 százalék.

3. A Körös tartománya. 60 százalék az írni-olvasni tudók száma. Legnagyobb száma a következő megyéknek van: Naszód 66,9 százalékkal, Szatmár 65,4 százalékkal, Szilágy 64,8 százalék és Kolozs 64,5 százalék. Legkisebb a százalék Máramarosban 38,0 százalék és Szatmármegyében 48,8 százalék.

A népeség változása 1937-ben. Ha vizsgáljuk az alábbi kimutatásokat, amelyeket a „Néprajzi Értesítő” (Buletinul Demografic) közöl az 5—938, számában a magyarságra nézve igen szomorú tényekkel találkozunk, ami a születések számát illeti. Az összes erdélyi megyék közül csak Torda és Hunyad tud valahogy középre feljutni a születések szempontjából, viszont Bihar, Fogaras, Háromszék, Temes mutatja fel a legkisebb százalékot a születéseknél. Így pl. Temes megyében 2,5-szer kevesebb gyermek születik, mint Cahul megyében.

Nagy hanyatlás tapasztalható általában Erdélyben és Besszarábiában, viszont igen nagy a születések száma az Ókirályságban (az előbbiekhöz viszonyítva), aminek oka a kedvezőbb munkaalkalom és megélhetés.

A születések-halálozások száma a különböző tartományokban.

Tabloul IX. Soc. Rom. — IX. kimutatás

Tartomány	Születés	Halálozás	Természetes halál
Románia	30,8	19,3	11,5
Olt	31,3	18,0	13,3
Arges	30,1	18,0	12,1
Tengeri	34,2	19,3	14,9
Dunai	36,8	21,2	15,6
Dnyeszter	35,1	24,2	10,9
Prut	36,7	21,2	15,5
Suceava	28,1	18,2	9,9
Körös	28,6	18,9	9,7
Gyulafehérvár	27,5	17,6	9,9
Temes	15,0	18,2	0,8

A születések száma a tartományokban és a különböző megyékben az 1937 évben.

Tabloul X. Soc. Rom. — X. kimutatás.

Tartomány	A megyék és a születések száma				
	Legnagyobb		Legkisebb		
Dunai	36,8	Cahul	44,6	Ismail	29,7
Prut	36,7	Iasi	41,0	Soroca	26,8
Dnyeszter	35,1	Orhei	39,4	Cetatea-Albă	30,5
Tengeri	34,2	Ialomita	38,5	Durostor	28,4
Olt	31,3	Olt	34,2	Mehedinti	27,9
Arges	30,1	Buzău	34,8	Háromszék	23,8
Körös	28,6	Máramar.	30,9	Bihar	26,6
Suceava	28,1	Dorohoi	26,9	Csernovic	21,5
Gyulafehérv.	27,5	Torda	32,9	Fogaras	23,1
Temes	19,0	Hunyad	20,5	Temes.	17,5
		Szeverin }			

A halálozások száma a tartományokban és a különböző megyékben 1937. évben
 Tabloul XI. Soc. Rom. — XI. Kimutatás.

A lakosság növekedése 1930 december 29-től 1938 január 1-ig
 Tabloul XIV. Soc. Rom. — XII. Kimutatás.

Tartomány	A halálozás közepes aránya	A megyék és a halálozások száma		Tartomány	A népesség 1930 dec. 29-én	A népesség 1938 jan. 1-én	Növekedés %	Évi növ. %
		Legkisebb	Legnagyobb					
Dnyeszter	24,2	Lăpuşna 28,5	Cetatea-Alba 18,0	România	18.052,9	19.646,2	8,8	1,26
Dunai	21,2	Fălcui 31,3	Râmnic-Sărat 17,0	Olt	1.703,6	1.866,9	9,6	1,37
Prut	21,2	Iasi 26,4	Soroca 18,1	Argeş	3.447,9	3.785,1	9,8	1,40
Tengeri	19,3	Constanţa 20,4	Duruştor 18,5	Tengeri	923,4	1.041,0	12,7	1,81
Körös	18,9	Máramaros 21,4	Kolozs) 18,0	Dunai	1.826,6	2.054,7	12,5	1,79
Suceava	18,2	Rădăuţi 18,7	Bihar) 18,0	Dnyeszter	1.347,0	1.454,3	8,0	1,14
Temes	18,2	Krassó 20,9	Câmpulung 16,4	Prut	2.101,2	2.352,0	11,9	1,70
Olt	18,0	Romanaţi 19,2	Arad 17,0	Suceava	1.458,1	1.580,5	8,4	1,20
Argeş	18,0	Dâmboviţa 18,8	Gorj 16,6	Körös	2.008,4	2.153,4	7,2	1,03
Gyulafehérvár	17,6	Torda 19,9	Brassó 14,7	Gyulafehérvár	1.539,7	1.650,8	7,2	1,03
			Nagyküküllő 16,0	Temes	1.697,0	1.707,5	0,6	0,0 ^o

A halálozások száma elég nagy. Legtöbb halálozás a Dnyeszter tartományában történik, amelynek a rendezetlen egészségügyi állapot az oka.

A bemutatott nagyszámú kimutatásból megállapítható véglegesen az, hogy általában a népszaporodás szempontjából az Ókirályságbeli megyék jóval felülmúlják a csatolt területekét.

Szaporulat szempontjából a legmagasabb százalékot a Tenger, Duna és Prut tartománya éri el, legalacsonyabb százalékot mutat az utóbbi nyolc év alatt a három erdélyi tartomány: Körös, Gyulafehérvár és Temes. Temes tartománya talán nem is nőtt.

„Kisebb szaporodás azokon a helyeken tapasztalható, ahol nagyobb számban él a kisebbség. Tehát a következő népszámlálás még kevesebb kisebbséget fog mutatni” — fejezi be ránknézve megdöbbentő statisztikai portréját I. Measnicov.

MAGUNK REVIZIÓJA

Legyen már vége a kétértelműségnek és felelőtlenségnek!

Dr. Jancsó Elemér, Venczel József, Szűcs Elemér, Vita Sándor, Albrecht Dezső, Dr. Asztalos Sándor, Teleki Ádám és Tamási Áron aláírásával nyilatkozat jelent meg a Keleti Ujság 249. számában válaszként a Keleti Ujság 247. számában megjelent „Egy évforduló” című cikkre. A nyilatkozat mindenekelőtt cáfolja a Vásárhelyi Találkozó feloszlásának tényét. „— az e néven ismert közösséget nem oszlattuk fel...” ez csak úgy lenne elképzelhető, ha mind a 182 résztvevő megtagadná az ott hozott határozatokat. „Ez nem történt meg és nem fog megtörténni soha!” „Viszont akadt néhány résztvevője, akinek elvi magatartása nem mindig fődte a határozatok és a hitvallás elveit. Így a legutolsó időkben a volt előkészítő bizottság két tagja is olyan elvi magatartást képviselt, mely megítélésünk szerint nem volt összeegyeztethető a nemzeti közösség mindennél alapvetőbb elvével. Ezt a kérdést mi, akik előkészítői, majd őrizői voltunk a Találkozó szellemi közösségének, úgy oldottuk meg, hogy az előkészítő bizottságot... egyszerűen feloszlattuk és teljes hatáskörét a Vásárhelyi Találkozó elnökére: Tamási Áronra ruháztuk át. Ennek a formai megoldásnak a következtében, ha arra majd közrendi szempontból is lehetőség nyílik, Tamási Áron élhet azzal a jogával, hogy szükség szerint maga köré új bizottságot hívjon...” Majd befejező soraiban burkolt célzást tesz egy általuk megindítandó közösségi munkára.

Nem tudjuk, mi az a közösségi munka, amínthogy a nyilatkozatban jelzett s nemzeti szempontból összeegyeztethetetlen magatartás lényegéről sincs tudomásunk. Ilyen ellentétek esetén azonban nem formai megoldást kell keresni, hanem a dolgok mélyére nézve levonni férfiasan és minden kétértelműség nélkül a következményeket. A nyilatkozat ezt nem teszi meg, ami azt mutatja, hogy a Vásárhelyi Találkozó intézői még mindig nem látták be teljesen újjuk és módszerük elhibázott voltát. Nem oszlottak fel és számolnak a későbbi szervezkedési lehetőséggel — Vásárhelyi Találkozó alapon. És még azokkal való szakítást sem mondták ki, akikkel elvi ellentétbe jutottak. Jelenlegi nyilatkozatukat nem vehetjük tévedéseik teljes belátásának és felszámolásának, csupán taktikai magatartásnak, ami nem bírja eltakarni a belső csőd tényét. — Még egyszer szólunk mindnyájuk lelkiismeretéhez: hagyják abba a kétértelmű és felelőtlen kísérletezéseket, mikor az idők egészen más magatartást követelnek.

Lapunk kötelességének érzí, hogy a Találkozó teljes és végleges felszámolását a Találkozó embereinek semmilyen kollektív munkáját semmilyen módon ne támogassa, mert ezzel csak az egészséges kibontakozást késleltetné.

Még több tárgyilagosságot

várunk dr. Szabó T. Attilától, éppen, mert néprajzi és folklorisztikai tudását és szorgalmát nagyra értékeljük. A Hítel f. évi első számában „A transylván magyar társadalomkutatás” címen értékes tanulmányt közöl a társadalomkutatás (a legszélesebb értelemben vett szociográfia) multjáról, kisebbségi életünkben való felbukkanásáról, majd az ifjúság s benne lapunk ilyen irányú mozgalmairól. Amilyen érdeklődéssel olvastuk sok új történeti adatot felhozó részleteit, s falumunkánk kezdeti időszakát tárgyilagosan (bár némi fölösleges gúnnyal) bemutató szakaszait, éppen annyira hiányoljuk tanulmányában a következőket:

1. A társadalomkutatás multjában nem emlékezik meg Kőlcsey Ferencnek 1830-ban tartott s összes műveiben megjelent beszédéről a szatmári adózó nép állapotáról, amely egyik legelső földrajzi, gazdasági szociográfiának számít. Nem említi Jakab Elek hatalmas művét, Kolozsvár történetét sem.

2. Kisebbségi életünk társadalomrajzi tanulmányai között nem sorolja fel a Székely Nemzeti Múzeum emlékkönyvében, továbbá a Magyar Kisebbségben jelenteket. Nem említi meg Kós Károly Kalotaszeg c. művét és Balázs Ferenc „A rög alatt”-ját, melyek pedig (irodalmi eszközökkel) egy-egy vidék mai monográfiái.

3. Lapunk falumunkájának felsorolásánál elfeledkezik Erdő János tanulmányáról (A népiskola jelentősége népünk életében 1934. IV. számunk), amely külön lenyomatban is megjelent.

4. Cikke 19. oldalán felsorol egy csomó szerzőt és a Hítelben megjelent tanulmányaikat. Ugyanakkor nem említi meg az Erdélyi Fiatalokban szélesebb körű falumunkánk idején és azóta megjelent ilyen szerző tanulmányok hosszú sorát, ami a tényeket nem ismerő olvasóban azt a hamis látszatot kelti, mintha szélesebb körű falumunkánk kényszerű szűnetelésével az ilyen irányú

tudományos munkánk is megszűnt volna. Tájékoztatásul az alábbi lapunkban megjelent tanulmányokat soroljuk fel:

Parádi Kálmán: Az erdélyi magyar orvosi jövő (1930. 3.). Bakk Péter: A bukaresti magyar diákok (1930. 3.), László Dezső: A hiányzó tizenöt korosztály (1930. 8.), Mikó Imre: A kolozsvári egyetem 10 éve és a kisebbségek (1930. 9–10.), Jancsó Elemér: A magyar egyetemi hallgatók statisztikája a kolozsvári román tudományegyetemen 1929–30. évben (1931. 5–6.), Dr. Imre Lajos: A falu kulturális tényezői (1931. 5–6.), Dr. Molnár Dénes: A székelység nemzeti vagyona és adóssága (1934. 1.), Vita Sándor: Az erdélyi magyar fogyasztási szövetségi mozgalmak, Dr. Oberding József: Az erdélyi magyar hitelszövetkezeti mozgalom, Szalziphus: Egy erdélyi város, Pálffy Károly: Földműves ifjúságunk (1934. 2.), A végzett ifjúság kérdései Dr. Jancsó Béla, Dr. Ferenczy Sándor, Dr. Baczó Gábor, Dr. Györke Árpád, Dr. Gspann Károly, ifj. Parády Ferenc cikkei (1934. 3.), Kiss Árpád dr., Gyarmathy Árpád és dr. Récsey Lajos cikkei (1934. 4.) Pataky József és dr. László Ferenc cikkei (1935. 1.), ifj. Parády Ferenc: Henchidától Bonchidáig (1935. 2.), Brandt József: Mérnökök kérdései: (1935. 3.), Pálffy Károly: A kisebbségi népnevelés erkölcsi vonatkozásai (1936. 3–4), Tonk Emil: Szociális betegségek Transylvániában (1936. 3–4), Tonk Emil: Az alkoholizmus Romániában (1937. 1.), Zsombory László: A fiatal ügyvédjelöltek elhelyezkedési adatai (1937. 4.), Dr. Jancsó Béla: Az orvosi pályaválasztás akadályai, (1936. 2.), Dr. Török Bálint: Az ifjúság a gazdasági pályán, Dr. László Tibor: Az állatorvosi pályáról, Biró Sándor: A fiatal tanár-nemzedék kérdései. Dr. László Ferenc: A jogászok elhelyezkedési kilátásai, Kórth Béla: Statisztikai adatok a helyi egyetemről. (1936. 2.)

5. A „Hítel” ez évi második számában cikkéhez pótlásokat közöl, azonban ebben sem említi meg a fentieket, továbbá Simon Károly cikkét egy középiskolánk társadalmi kérdéseiről (Erdélyi Fiatalok 1938. 1. számában) és ifj. Parády Ferencét a gyógyszerészeti pályáról (Erdélyi Fiatalok 1938. 2. sz.) melyek közben jelentek meg.

Mind Ezeket sajnálattal soroljuk fel, mert ezek nélkül a hiányok nélkül tanulmánya még sokkal tárgyilagossabb és alaposabb, tehát tudományosabb lett volna, mint így.

Karinthy Frigyes

Neve a modern magyar és világ-irodalom nagyjairól írott stílus-paródiáival: az „Igy írtok ti”-vel lett ismeretes az egész magyar nyelvtérben. Ennek a könyvnek s utána humoreszkjeinek meg kabarédarabjainak általános sikere aztán megpecsételte Karinthy sorsát a közvélemény tudatában. Elkönyvelték mint humoristát, holott Karinthy mulattatott, de nem mulatott. Semmi sincs benne a nagy humoristák bölcs derűjéből. Karinthy nál csak dialektikus ábrázolásforma a humor, az írói magatartás mögötte egészen más. Valami lázadó, keserű, sokszor alig fékezhető elégedetlenség a világ, az ember, a dolgok tökéletlensége felett. Egy ragyogó logika Röntgen-fényével világítja át a félszégeket, amelyek száználman nevelésesegek, amikor (legtöbb

szőr) nem olyanok, amilyeneknek logikai idealizmusa szemszögéből lenniök kellene.

Ezt a Karinthy, aki a logikai tökéletesség és az élet ellenkező tényeinek konfliktusait közvetlenül is kifejezte, kevésbé ismerték és értékelték. Pedig itt vívta igazi csatáit az egyéni lét legnagyobb kérdéseivel. A legnagyobb analitikusok egyike és sajátos sóvárgással van tele a szintézis iránt. Kétkednie kell, mert könyörtelenül látja a dolgok visszasságát, de olthatatlanul szeretne hinni a forma és lényeg végső egységében, az ember tökéletesedésében és rendeltetésében. „Hagyd az ént” — mondja egyik írásában, de sohasem tudja elhagyni. Csak kívülről látja az egyén egyetlen megváltását a lét titkai között: hogy életét ne szűkreszabott énje zárt határai között képzelje el és valósítsa meg, hanem legyen szer-

ves része a világból mindaz, amit szimpátiájával lelkileg átfog, amivel azonosul. Az egyéni lét egyensúlya a társadalmi, közösségi munka. A XX. század nagy közösségi lázának ez egyik mély értelme. Karinthy, akinek egész gyökérzete a XIX. század székeszise, látja és sok tekintetben felszámolja ennek a kor-nak érzékszervi tudatos individualizmusát és már érzi az új ember irracionális tartalmának szükségét.

Végtelen sokféle érdeklődése, vagy tán túlzott logikája miatt sohasem írta meg azt az igazi nagy művet, amit annyian vártak tőle. Mélységeit kevesen értették meg. Felületesebb sajátosságaival volt a közönség kedvence. Hirtelen támadt agyvérzés ölte meg 50 éves korában. Szegényen élt és szegénységben hagyta hátra a családját a modern magyar irodalom egyik legeredetibb tehetsége.

Dr. Jancsó Béla.

„Új élet a magyar földön“

— Matolcsy Mátyás új könyve —

Matolcsy Mátyást nem kell bemutatni az erdélyi olvasók előtt. Jelei vannak annak, hogy nálunk is úgy ismerik őt, mint az új magyar gazdasági élet-keretek megteremtésének legelszántabb harcosát. Matolcsy neve már beleszövődött a magyar történelem anyagába, s őt onnan többé kiszakítani nem lehet. Ő a világháború utáni fiatal nemzedék legjobban felkészült, legalaposabban lebiggadt és igazi politikai tényeket mutató közgazdásza. Eddig megjelent két nagyobb munkájában és számos cikkében megcáfolatlanul bebizonyította, hogy Magyarországon a földbirtokreform széles alapokon felépülő gyorsvégrehajtása a legfontosabb nemzeti és társadalmi feladat. Munkáival szemben sok kisebb-nagyobb kritika jelent meg, de végeredményében statisztikai adatait és azokon felépülő következtetéseit senki sem tudta megcáfolni. *Cserépfalvi* kiadásában megjelenő „Válság és új élet“ sorozatában napvilágot látott újabb könyve felhasználja eddigi műveinek eredményeit, de azokat szélesebb keretbe állítva adja. Ez a könyv teljes képet ad Magyarország egész gazdasági életéről és kimutatja, hogy addig nem lehet új nemzeti, társadalmi és kulturális élet a magyar földön, amíg nem lesz más ennek a földnek a gazdasági élete. A gazdasági életnek pedig az a legnagyobb tehertétele, hogy a két legnagyobb társadalmi réteg: a földművesek és az ipari munkások a mai gazdasági rendszerben nem találják meg a munkájuknak megfelelő ellenszolgáltatást, az egész magyarországi gazdasági élet egyoldalúan a nagytőkés, földbirtokos és gyáros érdekeit szolgálja. Ez a jelenség nemcsak a kisemmitelt szegények millióinak jelent társadalmi hátramaradást, hanem az egész nemzet létét gyökerében aknázza alá. Szabó Dezső ma holnap egy negyedszázad óta kiáltja, hogy a magyar parasztot és munkást kell az új magyar élet alapjává és tartóoszlopává tenni. Matolcsy igazolja Szabó Dezsőt, hogy a magyar gazdasági élet felépítésében mennyire háttérbe szorult a kézzel dolgozó magyar s mennyi idegen étvágy számára lett terített asztal a magyar gazdasági élet. Olyan öröm látni, hogy a hivatalos magyar statisztikai adatok alapján, komoly közgazdaságtani tudományos munkában nyer részletes igazolást Szabó Dezső prófétai látása.

*

A könyv bevezető fejezetei megismertetik a mai általánosan működő gazdasági rendszereket (liberálisizmus, kényszergazdálkodás, autarkiaira való törekvés, tervgazdaság, irányított gazdálkodás) és ezekkel egybe veti Magyarország jelenlegi gazdasági rendszerét. „Magyarország csaknem egyedül áll azok között az országok között, amelyen a világháború, a forradalom megrázkódtatásai belső szerkezetét illetően semmiféle érdemleges változást létrehozni nem tudott. Ez csak úgy történhetett, hogy vagy a rendszer volt kitűnő és minden megrázkódtást kiállt, vagy úgy hogy a nemzet friss erőt anyira elnyomottak, hogy a rothadt rendszert nem tudták lerázni. Sajnos

az összeomlás az utóbbit igazolja“. Magyarország gazdasági élete, mialatt Európaszerte kialakultak a fent jelzett új rendszerek, a mai napig megmaradt a feudálisizmus keretei között. Szekfű megállapításaira támaszkodva kimondja: „a zsidó nagytőkésék egyenesen a nagybirtok feudális szülőttei“. Nálunk a gazdasági liberálisizmus nem a feudálisizmussal szemben, hanem annak talajából nőtt ki. Az egész magyar gazdasági érdeket követelők a feudális-liberális érdekközösséggel állanak szemben, s azok felfogásában egyfelől kommunistáknak (nagy birtokosok) másfelől „valamiféle keresztiesnek“ látszanak (liberális gyári tők). Pedig Matolcsy és társai egyaránt távol állanak úgy a kommunista, mint a „kereszties“ mogalmaktól.

*

A jelenlegi gazdasági rendszernek az az eredménye, hogy a nemzeti jövedelem jóval alacsonyabb annál, mintha minden magyar munkás megkapná munkája méltó jutalmát és az élete fenntartásához szükséges kereteket, az általános életszínvonal lényegesen alacsonyabb, mint a nyugati országokban, a mezőgazdasági erők kihasználatlanul maradnak s a népi erők elsorvadnak. Míg a nemzeti jövedelemből egy lakosra

Amerikában	2316 Pengő	
Angliában	2059	„
Németországban	1020	„ esett, addig
Magyarországon	408	„ esik a nemzeti jövedelemből egy lakosra.

Az egy heti élelmiszerért

	London	Páris	Bécs	Budapest
1. vasesztergályos	4.8	5.5	7.5	9.1
2. napszamos	6.6	7.5	9.9	15.2 órá

köteles dolgozni.

A jövedelemeloszlás szintén megdöbbentő képet mutat. A lakosság 0.6 százaléka élvezi az egyéni jövedelmek 20 százalékát (nagy tőke), 18.3 százaléka élvezi az egyéni jövedelmek 36 százalékát (középtőke), 81.1 százaléka élvezi az egyéni jövedelmek 44 százalékát (parasztság és munkásság).

Ez a helyzet Németországban így néz ki:

0.7 %	9.8 %
9.7 „	16.1 „
89.6 „	64.1 „

A magyarság nagy tömegét számba nem vevő gazdasági rendszer következtében a népi erők ijesztő sorvadása állott be

	született	meghalt	term. szapor.
1910–14 évek átlagában	266,822	176,740	90,082
1920-ban	249,458	169,717	79,741
1926–30 évek átlagában	221,594	144,852	76,742
1931–35 „	198,025	139,592	58,432

Ma évenként átlagosan 70,000-rel kevesebb gyermek születik Magyarországon, mint ugyancsak

ezen a területen 25 évvel korábban. Ez a jelenség természetszerűleg fogja az egész nemzeti társadalom fokozatos előregedését eredményezni.

*

A helyzetismeret után következik a *megoldás útjának* felvázolása. Az e téren mutatkozó feladatokat a következő három mondat foglalja össze: „1. Megszüntetni a jövedelemeloszlás kirívó egyenlőtlenségeit a javak igazságosabb elosztása által. 2. Emelni a nemzeti termelést, az erőforrások jobb kihasználásával. 3. Gondoskodni a dolgozó tömegek szociális ellátásáról”.

*

A *megoldás módja* nem lehet más, mint teljes rendszerváltozás. Ezt a teljes rendszerváltozást az ország minden polgára kívánja, kivéve a nagyjövedelmű városi társadalmat, amelynek a sorsa jobb már nem lehet. Ennek a rendszerváltozásnak a következő alapelveken kell felépülnie: „1. A magántulajdon szentségének és sértetlenségének elvét fel kell adni úgy, hogy a magántulajdon római jogi, tehát pogány fogalma helyett a keresztény civilizációnak megfelelő fogalmat határozzunk meg.” Nem kommunista, mert a magántulajdon elvét fentartja, de a gazdasági liberális visszafeléitől megakarja szabadítani a magántulajdont. A nemzet egyetemes szempontjából nem közömbös, hogy a tulajdonos mit tesz a maga birtokával és azon kiknek, milyen munkalehetőségeket és fizetést ad. 2. „A tulajdonnal mindenki csak addig és oly módon rendelkezhet, amíg a nemzet egyetemes érdekeit nem sérti.” Az ország népének jólétét csakis az országos termelés fokozásával lehet elérni, ennek pedig alapfeltétele a magántulajdon önkényes felhasználásának hivatalos korlátozása.

*

A nemzeti jövedelem *egyenletesebbé tétele* az alapfeltétele annak, hogy szociálisabb nemzeti életet lehessen élni. A jövedelem egyenletesebbé tételét pedig mélyen járó *új földreform* által kell megkezdeni. Az alábbi statisztika számszerűen is kimutatja, hogy miképpen néz ki az ország földeloszlása:

—1 kat. hold terjedelmű gazdaság	száma	területe	%
1—5	775,487	312,403	1.9
5—50	664,263	1,620,942	10.0
50—100	428,547	5,654,125	34.5
100—500	14,895	1,008,597	7.0
500—1000	10,699	2,251,629	14.0
1000 kat. holdon felüli	1,816	1,272,054	7.9
	1,898,267	16,081,844	100.0

Ha az egy nagybirtokos kezén levő több falu határában fekvő birtokokat a tulajdonosok szerint csoportosítjuk, akkor kitűnik, hogy az *1000 holdnál nagyobb birtokok az ország területének 30.3 százalékát teszik ki*. A nagybirtok óriási kiterjedése mellett súlyos hiba a nagyon kis mértékben kihasználható apró birtokocskák száma is. A háború utáni földreform által létesített 1—3 holdas reform birtokok gazdasági szempontból nagyon egészségtelenek. Az 1000 holdnál nagyobb birtokok 42.7 százalékát bérleti

úton gyümölcsöztetik és pedig nem kis, hanem nagybirtokok formájában. A bérbeadott birtokoknak mindössze 22.6 százaléka esik 100 holdnál kisebb birtokokra. 1920-ban a 100 holdnál nagyobb birtokok birtokosainak 35.4 százaléka volt zsidó vallású. 1417 zsidó birtokos bezén 509.764 hold föld és 1030 nagybirtokos kezén 700,000 kat. hold birtok van. Ezen felül 235 külföldi honos 211,725 hold földet birtokol. Ezek közül 71 idegen, nem magyar anyanyelvű, akinek kezén 118,584 kat. hold van. Különösen a Dunán túl aránytalanul nagy a külföldi állampolgárok birtoka.

A nagybirtok káros hatása kettős: 1. egyenlőtlen jövedelmi viszonyokat teremt. 2. élettelen, néptelenné, szegénnyé teszi a falut, mert a nagybirtok jövedelmét nem a falun, hanem Budapesten, vagy külföldön élők fel.

3,000,000 olyan törpebirtokos, bérlő, mezőgazdasági cseléd és munkás van, akit a földbirtok reform rendjén birtokhoz kell juttatni. Ebből a számból kb. 750,000 lehet a családfenntartó. Ezek közül a kisajántható és szétosztható 3,100,000 kat. hold területből kb. 220,000 kaphatna átlag 12 holdas kisgazdaságot és megfelelő legelőt és erdőt. A reform után a legnagyobb birtok kb. 500 hold volna.

*

A jövedelemeloszlás egyenletesebbé tételének másik módja a *közteherviselés* átrendezése. A mai adórendszer két kategóriának: a nagybirtokoknak és a nagyiparnak kedvez. Az adóteher adónemek szerinti megoszlása mutatja az adózási rendszer antiszociális jellemvonását. „Forgalmi adók, fogyasztási adók, vámkok, jövedékek 432 millió pengős összegéből 272 millió pengő a dolgozók sok milliós tömegére esik, 147 millió pengő pedig a polgári társadalom rétegére nehezedik, a nagyjövedelműek félszázézer főnyi csekély taborára pedig *számarányuknak* megfelelően alig jut valami. E réteg úgyszólván egyedül az egyenes adókon keresztül kapcsolódik bele a közteherviselésbe, oly módon, hogy az egyenes adók 442 millió összegéből 104 milliót a lakosság 6—7 milliónyi széles tömege, 192 millió pengőt a polgári társadalom és 145 milliót pedig a nagyvagyonúak viselnek”. Az adóteher megoszlása igazságtalan és még inkább elmélyíti a társadalmi szakadékot.

Az új *adóreformnak* a régi rendszer négy alapvető hibáját kell kiküszöbölnie: „1. nem szolgálja a jövedelemeloszlás egyenletesebbé tételét, 2. az antiszociális forgalmi és fogyasztási adók, valamint a vámkok alkotják az állami bevételek törzsét, 3. az adóztatás nincs beállítva a családvédelem szolgálatába, 4. az adóztatás technikai szempontból túlságosan komplikált.” A megoldás nem lehet más, mint: az antiszociális fogyasztási és forgalmi adók fokozatos visszafejlesztése és kiküszöbölése, 2. a föld-, ház-, kereseti-, társulati-, vagyon-, és jövedelemadók progresszív irányú fokozása, 3. valamennyi adónál — egyenes adóknál — az adókulcsoknak a családtagok száma szerinti erőteljes mérséklése, 4. az adó-kivetés és behajtás egyszerűsítése.

*

A földbirtok- és adóreform mellett a *munkabérek szabályozása* a jövedelemeloszlás egyenletesebbé tételének harmadik módja. A mezőgazdasági

munkások számára mindenek előtt munkaalkalomról kell gondoskodni, pedig kisebb birtokon jóval több kínálkozik, mint a nagybirtokon, mert az előbbi sokkal belterjesebb művelést igényel és kevesebb gépi erőt alkalmaz. Úgy a mezőgazdasági, mint az ipari munkás bérét két öszszegben kell megállapítani: 1. rendes heti kereset, mely a munkás és családja fentartására elegendő, 2. félévenként kifizetett munkabér kiegészítés, amely az üzem tiszta hasznának bizonyos részét teszi. Ez utóbbi a jövedelemnek kb. 20—30 százalékat tehetné ki. Ilyen módon a munkás osztály kiemelkedhetne megalázó sorsából és munkája által, mivel a haszonból maga is részesedik, növelné az üzemek teljesítő képességét.

*

Végül az *árszínvonal folytonos ellenőrzése és szabályozása* által lehet a jövedelem eloszlást egyenletesebbé tenni. A mai helyzetben a mezőgazdasági termények ára aránytalanul alatta marad az ipari és más cikkek árának. Ennek az az oka, hogy a piacra kerülő mezőgazdasági termékek nagy részét előállító mezőgazdák nincsenek a gyárosokhoz hasonló kartellbe megszervezve. A megoldás az lehetne, ha az Árelemző Bizottság nagyobb önálló végrehajtási hatalommal rendelkezne.

*

A jövedelem eloszlás egyenletesebbé tétele mellett a *nemzeti jövedelem fokozásával* lehet az ország gazdasági életét újjá tenni, „A magyar nép alacsony életszínvonalának legfőbb okát abban találjuk meg, hogy 1. az ország gazdasági erőforrásai nincsenek jól kihasználva, vagyis kicsiny az ország nemzeti jövedelme; 2. a viszonylag csekély jövedelem pedig igen egyenlőtlenül oszlik meg a lakosság egyes rétegei között.” Ezzel a bajjal szemben a feladat kettős; a jövedelemeloszlást egyenletesebbé, a termelést pedig fokozottabbá kell tenni.

A *mezőgazdaságban* a nagyobb mennyiségek és jobb minőségek termelésére kell törekedni. Ennek alapja a szélesebb néprétegek egyidejű *földhöz juttatása és gazdasági szaknevelése*. Emellett fokozatos

A Korunk Szava Szabó Dezsőről.

Nagy örömmel olvastuk a magyarországi aktív katolicizmus reprezentáns folyóiratának, a *Gr. Széchenyi György* által szerkesztett *Korunk Szavának* ez évi 11. számában azokat az elismerő szavakat, amelyből közlünk. A *Korunk szava* ból kicsengő szeretet és méltányolás a legvilágosabban megmutatja, hogy a változó idők egyre jobban igazolják Szabó Dezsőt és azokat, akik őszintén mertek mellette megállani és kitartani.

„Szabó Dezső egyre inkább egy igazabb magyarság politikai és szociálislelküismeretével növekedik: már nemcsak fiatalságunk előtt, mely áhitattal fogadja a nagy író szavait, de egyszersmind az egyetemes és örök magyarság színe előtt is.

Húsz éve hirdeti már magyar programját s húsz éve riogat, mint aki őrtornyából messzi előre lát. Vajjon meghallgattuk-e szavait, melyekben a tisztultabb és egyszersmind etikai értelművé emelt magyar fajiság, egy szebb és örökkévaló magyar humanitás, az önmarcangoló kritikai nemzetszeretet nevében kötelességeinkre figyelmeztetett?

Figyelemmel és szeretettel kell meghallanunk szavát e mestertnek és tanítónak, kinek tudása és tanítása nemcsak a rideg értelemé, de az érzelemé is, a féltő, aggódo fajszeregeté. Szabó Dezső kilépett az „író” elszigetelt pózából és hatalmas hivatást vállalt: az ébresztést. Vannak, akik hangját nem szeretik; vannak, akiknek jobban esne tán, ha a magyarság e nagy szelleme hallgatna és süketen, vakon állana

erővel kell folytatni a szétdarabolódott földbirtokok igazságos *tagosítását*.

Az ú. n. *földkérdés* rendezése: „1. a hitbizományi intézmény eltörlése, 2. az 1920. évi földreform végleges rendezése, 3. az 1936. évi telepítési törvény kereteinek kibővítése, vagyis 4. az új földreform radikális végrehajtása.”

*

A jövedelemeloszlás egyenletesebbé tétele és a nemzeti termelés fokozása után a harmadik nagy feladat a *dolgozó tömegek szociális gondozása*. A nemzeti élet igazi alapja, alaptökéje a nemzet dolgozó rétege. Ezért a dolgozó rétegért kell megtenni minden üdvös, új gazdasági intézkedést. A legfontosabb nemzeti feladat „örködni az emberanyag számbeli, erkölcsi és testi megerősödése felett”, „erős, egészséges nép nélkül nem lehet a gazdasági erőforrásokat helyesen kihasználni”. Ennek a gondozó munkának az élet kezdetétől annak végéig végig kell kísérnie a nép életét. Ennek a feladatnak a megoldását napközi otthonok felállításában, munkatáborok felállításában, betegség és szülés esetére szóló biztosítások kötésében, a lakáskérdés helyes megoldásában stb. látja megvalósíthatónak.

*

Matolcsy szerint akkor kezdődik meg az új magyar élet, amikor az általa mutatott javaslatok alapján a nemzet igazi fenttartó rétegévé a részben megerősödő, részben kialakuló új középbirtokos réteg válik. Ennek a rétegnek a központi tartóerővé való válása minden tekintetben fokozni fogja a nemzeti lét minden egészséges életnyilvánulását, fellendül a gazdasági élet minden ága, mivel a nagyobb nemzeti jövedelem elérése által magasabb lesz az általános életszínvonal, nagyobb lesz az állam bevétele.

Matolcsy mánkájára úgy kell néznünk, mint a világháború utáni fiatal magyar nemzedék legérettebb nemzetgazdasági és politikai iratára. Minden reményünk megvan arra, hogy ezek a gondolatok és tervek létté és gyakorlattá fognak válni.

László Dezső.

a beülről, kívülről, mindenfelől fenyegető veszedelmek előtt. Egy mindenre érzékenyen rezonáló, izgatótt idegrendszer finomságával, az ébresztők minden erejével és tragikus, meg nem hallgatott kétségbeesésével, szívében a magyar föld és nép iratlan törvényeivel és megrendítő tragikumával, üzőttéggével, agyában az európai és a magyar szellem legjava és legszebb tanultságával áll itt előttünk ez a nagy Megnemhallgatott, ez a férfi Kasszandra, kinek rémes látásai, jóslásai mindig csak a beteljesülés láttán lesznek igazoltak a többiek előtt. A germán és zsidó matematika gyűrűzéseivel birkózó magyarság e kérdéseit senki sem látja olyan világosan, mint e nagy Megnemhallgatott és senki sem ad intőbb figyelmeztetést és mélyebb érzelmeket e válságos napokban nekünk.”

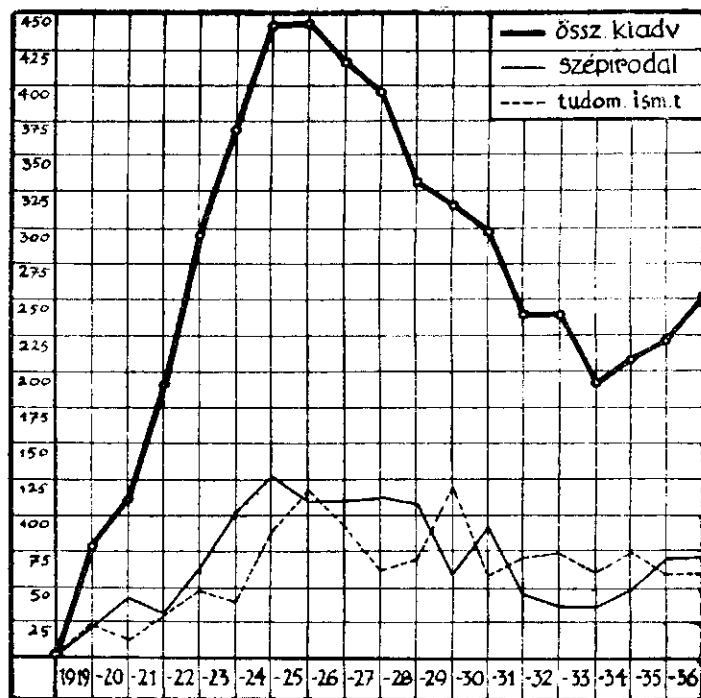
A romániai magyar könyvkiadás utolsó 18 éve.

Az impérium változás után a határsorompók a könyvbehozatal előtt is lezárultak, s az erdélyi magyar olvasóközönség könyv nélkül maradt. Az erdélyi magyarságnak azonban az új történelmi helyzetben is szüksége volt szellemi táplálékra. A szükség parancsára az írók tollat ragadtak, hogy olvasnivalót adjanak a közönség kezébe. Működésbe kezdenek a nyomdák és már az első években tekintélyes könyvtermés áll a piacon. A Romániában élő írók nagyrésze városunkban adta ki könyveit. Az első években a szépirodalmi és tudomány-népszerűsítő művek viszik a vezető szerepet. Ez természetes jelenség volt, mert a közönség széles rétegeinek elsősorban erre volt szüksége. Tekintélyes számban jelennek meg tankönyvek is, mert új tanterv új könyveket követelt a magyar kisebbségi iskolákban.

Az 1919—1936 években Románia területén megjelent magyar könyvek táblázatos kimutatásából látjuk, milyen nehézségekkel indult az erdélyi magyar könyvtermelés. A kezdet nehézségeit fokozta az a tény, hogy a közhatalomváltozásig kulturális és irodalmi téren a központosítási rendszer érvényesült, aminek a következtében a könyvnyomtató ipar centruma Erdélyen kívül esett. A közölt kimutatást a kolozsvári Egyetemi-könyvtár megküldött köteles példányai alapján állítottuk össze. A kimutatott könyveken kívül természetesen jelentek meg olyanok is amelyek nem szerepelnek a könyvtár nyilvántartási katalógusában, de ezek száma elenyészően csekély, úgyhogy a statisztika meglehetősen pontossággal tartalmazza az imperiumváltozás után megjelent romániai magyar

könyveket. A tájékoztató táblázat e lényegtelen hiányossága mellett is teljesen megfelel annak, aki képet kíván alkotni magának kisebbségi életünk kulturális multjáról.

A kimutatás a számokat illetőleg kedvező képet nyújt kisebbségi életünk kulturális multjáról. Az új országhatárok a szellemi munka folytonos-

Évszám	Szépirodalom				Tudományos ismeretterj.	Vallásos	Tankönyvek	Törvények Rendeletek	Iskolai értesítők	Naptárok	Jegyzőkv. Jelentések Evkönyvek	Zene-Egyéb	Összesen
	Vers	Próza	Szindarab	Összesen									
1919	5	8	7	20	22	5	11	—	11	5	—	3	77
1920	10	26	5	41	13	7	10	—	21	7	2	9	110
1921	11	19	3	33	27	6	35	8	41	13	6	22	191
1922	22	29	12	63	47	16	65	3	48	13	9	31	295
1923	35	58	8	101	42	27	66	16	33	27	9	47	368
1924	47	71	8	126	87	38	55	17	35	31	12	38	439
1925	26	69	14	109	117	34	28	18	34	36	22	43	441
1926	32	60	18	110	92	57	25	9	25	41	21	36	416
1927	37	69	6	112	62	44	32	8	28	45	12	51	394
1928	30	66	8	104	69	26	8	6	18	46	14	41	332
1929	9	41	10	60	117	23	6	14	14	47	12	22	315
1930	26	58	7	91	59	37	17	12	7	40	14	21	298
1931	8	35	4	47	69	22	25	5	6	29	11	25	239
1932	5	23	9	37	73	20	10	27	10	27	9	27	240
1933	8	24	4	36	64	17	10	9	7	23	10	15	191
1934	11	32	5	48	73	21	10	7	6	29	13	8	215
1935	24	38	7	69	61	23	11	4	7	25	8	13	221
1936	21	37	12	70	62	32	17	6	33	3	14	15	252
Év nélkül	5	31	3	29	9	5	14	2	—	—	—	64	123
Összesen	373	784	150	1306	1165	460	455	171	384	478	198	531	5157

ságában nem jelentettek törést. Ám csak az látja így a helyzetet, aki csupán a statisztika számbeli adatait vizsgálja. Ha a megjelent művek tartalmát vesszük figyelembe, könyvtermelésünk meglehetősen szegényes voltát kell megállapítanunk. Egyedül a szépirodalom az a terület, ahol egyetemes értékű alkotások láttak napvilágot. Tudományos és tudomány-népszerűsítő irodalmunk már nem részesülhetne hasonló értékelésben, bár ezen a téren is sok komoly és hasznos munkával rendelkezünk. A folyóiratokban, külön lenyomatokban és önálló kötetekben megjelent tudományos munkák kétségbevonhatatlan bizonyítékai annak, hogy a romániai

magyarságban nem halt ki az egyéni tudományos-élet. Ha összegezését próbálunk, arra a megállapításra jutunk, hogy irodalmi termelésünk jövő előtt álló fiatal irodalom eredménye s tudományos irodalmunk tudósokban megapadt s külföldről elzárt kisebbségi nép tudományos irodalma. Sorrendben a vallásos, tankönyvek, naptárak, iskolai értékesítők stb. irodalma következik. Számban gazdag csoport, de értékre kevésbé jelentős.

A könyvek megjelenési helye tekintetében városunk vezet, ahol a könyvtermelés több mint fele látott napvilágot, utánna Temesvár, Nagyvárad, Brassó, Arad, Marosvásárhely következnek.

Tóth András:

Az erdélyi román kérdés a 18. században.*

A háború előtti magyar társadalom (és a történetírás is) különös értelmetlenséget lanusított a nemzetiségi kérdés iránt. Jancsó Benedek hatalmas méretű munkáin kívül alig találunk komolyan számbavehető tudományos értékű feldolgozást a nemzetiségi kérdés körében. A határokon túli közvélemény még ma sem képes a maga valóságában megfogni a nemzetiségi gondolatot, mint a középeurópai népeknél tipikus egyöntetűséggel ható tényezőt. A történettudomány már számol a való tényekkel és mind több érdeklődéssel fordul az annyira elhanyagolt probléma felé. A fiatal történetírói nemzedék jórésze egyenesen előszeretettel nyúl a nemzetiségi kérdéshez és bátor elhatározással fog az illuzióködtől elfátyolozott kép megtisztításához. Erre vállalkozott szerző is dolgozatában, mely első műve dacára is, érett, fegyelmzett és komoly.

A nemzetiségi kérdés tárgyalása majdnem kivétel nélkül a legelfogultabb, önző, egyoldalú szempontok alkalmazása mellett szokott történni. A rossz értelemben fölfogott nemzethűség, a téves irányú szolgáltni akarás, politikai célok hajhászása eleve is lehetetlenné szokta tenni e különböző fajú kutatók egyetértését. A nagy lecke, a háború és a birodalom elvesztése keserű lehetőséget nyújtott a magyarországi új nemzedéknek, hogy őszintén megvizsgálja az összeomlást előidéző okokat és így megnövelte a tárgyilagos ítélet lehetőségét. A lét és nemlét mélységéig ható töprengések túljuttatják az önző hatalmi álláspont szűk korlátjain és világosan utalják a nemzeti különjelleget őrizése mellett a nemzetek összefogásának elve felé. „Magyarság és románság a Duna-völgyének két, a kislepek sorsában egymásrautalt szomszédnépe, melyeket a régi ellentétek nem szükségyszerűen választanak el. Magyarságnak és románságnak egyaránt érdeke, hogy egymást, egymás történelmét az egymással való kapcsolatok történetét a józan racionalitás szemüvegén keresztül megismerje.” Ez a munka vezérelve.

A nemzeti öntudat úgy a magyarnál, mint a románánál a 18. században alakul ki. Szerző ezt a folyamatot mutatja be az erdélyi románság körében. Feltételeit első sorban a román nép belső törvényszerűségében keresi, csak azután a külső behatásokban. „Egy nép életében elsősorban nem az idegen

hatások, hanem a különlegesen saját vonások felismerése a fontos s csak azután lehet szó arról, hogy hogyan recipiálta az illető nép szellemisége az idegen hatásokat.” Az orthodoxia délkeleti törzskéhez így illeszkednek hozzá a protestánsizmus és a katolicizmus tagjai. A magyarságon keresztül az első nyelvi tudatosság alapját rakta le, a második a magas műveltség erejét csatornázza a román népiesség testéhez. Így jut eredettudatához, hogy később művelődése által hivatásának tudatára ébredjen. Az alakulást az öntudatlan néptől a politikai nemzet felé a 18. század nagy román vezéregyénisége, a még egyedülálló tragikus sorsú Micu-Klein Ince püspök és a tőle alapokat nyert balázsfalvi iskola jelzik; ez a komoly műveltségű intelligencia felnevelésével elterjeszti és a következő század első felében a néphez is eljuttatja a nemzeti öntudatot, melynek akkora egységesítő ereje van, hogy fényénél a két román felekezet ellentéte is elhalványul. Erdélyből kel át a gondolat a fejedelemségekbe is, hogy azután a faji, nyelvi, kulturái, vallási egységben levő románság a multszázad harmincas éveitől kezdve mind nagyobb erővel követelje politikai célkitűzésének, az összes románok politikai egyesítésének megvalósítását.

Micu-Klein püspök formulázza meg legelőször a románok politikai igényeit. Ki akarta harcolni hívei számára az egyesülési diplomában foglaltatott ígéretek és pedig negyedik nemzet és ötödik vallás formájában. Románok jogi helyzetét biztosító diplomák, a románok kedvező számaránya és a dákoromán folytonosság tana volt. Az 1744-i országgyűlés elvetette ugyan követeléseit, de azokat a románság tudata Micu-Klein bukása után is hűen megőrizte. A rendek elutasító magatartása mögött nem lehet nemzeti, hanem egyedül csak rendi indítékokat találni. A rendeké mellett, a gubernium, a cancellaria és az udvar álláspontját ismerteti a szerző.

A gazdag dokumentációjú dolgozat a budapesti Országos Levéltár és a bécsi udvari levéltár sok eddig ismeretlen adatát is értékesítette. Helytelen volt a francianyelvű összefoglalásban a nemzetiségi öntudatot conscience minoritaire-nek írni.

Tóth Zoltán.

* Budapest, Pázmány Péter T. Egyetem Tört. Szem. kiadv. 1938. in. 8 o. 98 o.

BERNÁDY

Az ő neve mellé nehéz odairni, hogy meghalt. S ahogy odairom nevét a megemlékezés elé címül, többet írtam, mintha teljes nevét összes címeivel és méltóságaival írtam volna le.

A várépítő Borsos Tamás, a Bólyaiak ősi temetőjében ott nyugszik már ő is, a nagy építő. Közel a sírjához egy mohával belepített kétszáz évnél régibb szarkofágon olvashatni egy tisztségeket viselt városi polgár tömör méltatásaként, hogy azok több díszet vőnek tőle, mint ő azoktól.

Ezt lehetne az ő sírkövére is vésetni. Dr. Bernády György udvari tanácsos, főispán, képviselő, egyházi majd kollégiumi főgondnok végeredményben több volt, mint mindezek a különböző jellegű címek, méltóságok és funkciók együttvéve.

Több volt ő, több kellett neki lennie, nemcsak azért, mert egy szinleg nyugodt korszak lehetőségei megengedték neki, hogy szeretett városát, amelyhez utolsó lehelletéig ragaszkodott, korszakalkotó és a város multjához és jelentőségéhez méltó építészeti műremekekkel, uccaburkolattal és közintézményekkel lássa el, hanem azért is, mert minden tetteben, elgondolásában egy különleges fajmagyar polgári urbánizmus génusza nyilatkozott, amely sajnos nagyon szórványos sőt szinte nem létező volt a magyar nyelvterületeken és annál kevésbé elismert és értékelt.

Ki lehetett volna a magyar várospolgári önéretet különb képviselője felfelé és ki testesíthette volna meg ezen várospolgár alkotó génuszát különül, mint ő a marosvásárhelyi polgárok közügyekkel foglalkozó győgszerésze, hogy eredeti kenyérkereső hivatásából ki és felfelé lendülve, a kor minden közjogi parthullámzásának scyllája és charibdise között mégis elsősorban magyar várospolgár és marosvásárhelyi maradjon, aminek nem mondott ellen a családi címer, még akkor is, amikor a közéleti elismerés olyan címeket és méltóságokat adományozott őnek, amelyek a legfelsőbb körök ajtaját is előtte tiszteletteljesen megnyitották.

De minden cím és rang járulékos sallang maradt az ő egyéniségének súlya mellett. Ezen egyéniség folyton égő, lobogó szenvedéllyel ösztönzött újabb és újabb cselekvésekre s lett rugója olyan alkotásoknak, amelyek előtt a megemlékező és cselekvő részes kortárs kalaplevéve s az alkotások történetének kohójából mítsem sejtő utód bámulva áll meg. A város rövid két évtized alatt nemcsak a régi jelentős székelyföldi történések gazdag, de elhanyagolt mezővárosjellegű muzeuma csupán, hanem időszerű közművelődési központ, időszéri külsővel, gyönyörű városházával, még díszesebb és még hatalmasabb közművelődési házzal, amelynek képtárában Munkácsy mellett más világhírű magyar és idegen festők eredeti remekművei kapnak otthont, zeneiskolájában pedig országosan elismert művészek tanítanak. Rohamosan alakul, fejlődik a város, olykor talán néha az ősi hagyományok, a művészi régiség rovására, de gyönyörű paloták, a rendezett külső, a világvárosokban is alig lehető uccaburkolat képeinek összbenyomása megkapja a benszülöttet és idegent egyaránt. Az

érdem szinte százszázalékban egy emberé, Bernádyé. . A gyönyörű közművelődési gócpontok mellé talán már a nagyipar is felsorakozna, amely máris kutatja a közvetlen közelben feltárt földgázkutak ipari használásának helyi lehetőségeit, amikor a nagyszabású alkotások sorozatát a világháború kitörése akasztja meg. .

Ha az ő közéleti pályája ezzel befejeződött volna, már is elég volna, hogy neve odakerüljön a kor több más jelentős városépítője mellé, mint amilyen például a Kecskeméti újjáépítő Kada Elek volt, de a nagy próba Bernády számára még hátramaradt. A közhatalomváltozás, a nagyforgószél, amely felkapta és szétszórta a címűdus senkik pelyváját a szélrézsa minden irányába, a névtelenségbe, a jelentéktelenségbe; a Bernády nevének még magasabb emberi régiókba ragadta, nagy emberi próbatételek felé, amelyeket számára a kisebbségi sors tartogatott.

Bernády becsülettel megállotta a nagy próbatételeket. Egyike volt azoknak, akik leghamarabb ócsudtak fel kábulatukból a nagy zuhanás után. Amíg a legtöbb illetékes tehetetlenül és tanácstalanul bámult szét a rászakadt új világban, Bernády otthon csomagol és útrakel az új központ felé, hogy a felelős tényezőkkel közvetlenül tárgyalva mentse meg szeretett néptörédékének, ami még megmenthető.

Valódi vezéri egyéniség és a döntő pillanatban mégis visszavonul attól a feladattól, hogy kisebbségi néptörédékének ténylegesen felkent vezére legyen.

Elfáradt a népvédelmi politika harcaiban, új Anteuszként az ő anyaföldjéhez, a városkának magyar polgárságához kap és mód adatott neki, hogy három és fél évtized óta hú polgárság szavazata őt újból a polgármesteri székbe emelje.

Marosvásárhely városának akkor van magyar polgármestere, amikor ez a többi városban elérhetetlen álmoknak látszik, az, akinek szavát a kormány felelős tényezői mindig meghallgatják. De az idő rövid, a változó kormányok időközi bizottságokat neveznek ki a városok élére, maradandó alkotás ilyen körülmények között nem születhetik. A régi közjogi elgondolásokhoz szokott vezéri egyéniség egy kormánypárt oltalmát gondolja legrealisabb védelemnek néptörédéke számára, de az árva népkisebbség még talán Napkeletről hozott népi ösztönével ösztönösen sorakozik fel az új vezér intésére a kisebbségi különút szűk ösvényére a nehéz döntő órában.

A törés, a szakadás elkerülhetetlen volna, de Bernády ennek nemes gesztussal elébe vág, leköszön, félreáll, sőt papírforma szerint kilép a minden magyart egyaránt átfogni akaró közösségből.

A pártvezér és ő egyformán népéért önzetlenül és lelkükben számtalanszor tusakodó, lelki harcokat vívó magyarok. Tudja jól, hogy a vezérrel szemben nem lehet ellenmondás, ezért ő, a vezéri egyéniség inkább félreáll. A félreállítás békés, nem provokáló, csupán a magyar nyelven író idegen toll sajtólármája veri föl körülötte a mérgező port.

A későbbi események a pártvezért igazolták !..

Mégegyszer megadatott neki, hogy viharos körülmények között hívei a városi közügyek intézése végett még egyszer és utóljára „a torony alá” küldték, a Polgári Blokk vezéréként s a viharok elültével csendben visszatér a pártkeretbe is, hogy onnan figyelje aggódva szeretett városának vívódását a gazdasági krízis és a letűnt politikai rezsim viszonytárságai között.

Az ifjúság felé, úgy is mint a négy évszázados Református Kollégium főgondnoka, úgyis mint népe jövőjét kutató vátesz többször fordítja tekintetét. Egyike volt azon keveseknek az illetékesek közül, akik a lenézett, jelentéktelennek, majd később „destruktívnak” tartott Erdélyi Fiatalok felé szeretettel fordult és azok fellépésének jelentőségét a kisebbségi magyar közéletben megérezte.

Mint alkotónak a legtragikusabb sors volt az osztályrésze. Saját szemével láthatta, hogy az általa annyi szeretettel és ügybuzgósággal megépített és megalapított intézmények miként nyerne sorra az eredeti elgondolástól eltérő rendeltetést, Olcsó dicsősége egykori közéleti elleni egyikének, hogy részint több előrelátásból, részint ellenzékieskedésből neki mindezt annak idején a háború előtti korszak zavartalanságában hirlapilag megjövendőlte.

A Sors utolsó csapása számára talán egyetlen

leányának korai halála volt, ami a székely tájhaza ezen hatalmas bronzemberét megtörte és életerejét felőrölte.

Egy város volt mögötte negyvenöt év előtti elindulásánál, egy város, „kisérte ki őt az ősi temetőbe.

Vezér volt. A város polgárainak lelkéhez senki nem tudott annyira hozzáférközni, mint ő és játszani e lélek húrjain, mint a virtuoz a hangszerén. Ki e városban élni is akart, nemcsak vegetálni, vagy mellette volt, vagy ellene, harmadik közepút nem létezett.

Ki nem állott mellette, ellene kellett hogy legyen. Ki híve volt, feltétlenül volt az. Elég volt számukra, ha ő, a vezér látta tisztán a kitűzött célt. Ő pedig mindig látta és akarta. E sorok írója nem tartozott az ő hívei közé. De ez itt kisebbségi sorsban nem jelenthette a legszemből célok, csupán a felfogás, a módszerek különbözőségét és soha mást, mint az egyéniség magánügyét. Ez is megszűnt azonban annál a határnál, ahol lángpallóssal áll a kérlelhetetlen halálangyal, hogy bennünket, mind jobban elárulókat figyelmeztessen:

— Ujra kidőlt a székely rengetegből a leg-hatalmasabb cserfák egyike és aggasztó, hogy a pusztává vált kopár terepet alig bővíti, alig árnyékolja a törzsek helyén tengődő vodát!

Dr. Szilágyi Olivér

Nemzedékek összefogása a kegyeletért

A kolozsvári házsongárdi köztemető gondnoksága folyó év augusztus végén hirdetést tett közzé, amely szerint mindazok a harminc évnél régebbi sírok, melyek a közzétételtől számított három hónapon belül meg nem váltatnak, új temetkezések céljaira fognak kisajátíttatni. Egyidejűleg közölte a kisajátítandó sírok helyrajzi számait is. Míután a helyrajzi számokból nem derült ki, hogy kiknek a sírjait jelzik, lapunk szerkesztősége szükségesnek látta, hogy az érdekelte nagyközönség segítségére siessen és ezért László Dezső, Benczedy Pál, Pus-kás Lajos, Biró Sándor és Dr. Jancsó Béla vezetésével, hatvan önként vállalkozott fiatalemberrel, helyrajzi számok szerint pontosan felvette nemzeti és vallási különbség nélkül az összes kisajátítandó sírokat, feljegyezvén feliratukat s a benne nyugvók neveit. (E felvételt magukról a sírokról végeztük el és nem a temetői anyakönyvek-ből, amint azt az egyik hetilap tévesen írta).

Hármas köteletséget véltünk ezzel a hetekig tartó munkával teljesíteni. Egyrészt a keresztyén kegyelet nemes parancsának tettünk eleget, amikor e névsorok alapján meg akartuk könnyíteni az ide temetett halottak utódainak és hozzátartozóinak, hogy tudomást szerezzenek a kisajátítás veszélyéről és sírjaikat a meghatározott időpontig, folyó év december 1-ig megválthassák. Másrészt városunk iránti köteletségünk vezetett, hogy megmen-teni segítsük azoknak a sírjait, akik városunk életében valamikor nagy szerepet játszottak és akiknek alkotásai városunk életének szerves részei. Városi szempontból azt sem tartottuk elhanyagolható körülménynek, hogy Erdély egyik legrégebbi köztemetőjében történeti és művészettörténeti szempontból jelentős síremlékek kallódhatnak el, ha az

illetékesek figyelmét kellő időben fel nem hívjuk rájuk. Végül természetes köteletségünknek éreztük azon nagy magyarok sírjainak megőrzéséért munkálkodni, akik városunk határain túl az egész iteni magyarságnak nagy értékei voltak. Köztudomású, hogy a házsongárdi temetőben nyugsznak Tóthfalusi Kiss Miklós, Bölöni Farkas Sándor, Kriza János, Brassai Sámuel, báró Jósika Miklós, Szentgyörgyi István, Kovács Denső, stb. és itt nyugsznak a Szabó Dezső szülei is. Akciónk célja az volt, hogy ha netalán valamelyik nevezetes emberünk sírja is kisajátítás alá esne, azt ettől a veszélytől megmenteni próbáljuk.

Míután a több mint háromezer sírhelyet végignéztük és felirataikat felvettük, a gyűjtött anyagot Kelemen Lajos tanár urnak, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának vezetésével átvizsgáltuk kultúr-és művészettörténeti szempontból. Ez átvizsgálás során kiderült, hogy a sírok mintegy fele egészen jeltelen (vajjon melyik ilyen jeltelen sírban nyugodhatik Apácai Cseri János és Szenczi Molnár Albert?) az alábbi nevezetes emberek sírjait azonban a kisajátítás veszélye fenyegeti: Szathmári, a XVIII. század híres ref. professzora, Sági László ref. professor, Bacsoni Incze Sámuel, a XVIII. század híres kolozsvári ref. papja, Bedő Dániel, az egyik legnagyobb unitárius alapítvány összegyűjtője, K. Papp Miklós, a híres erdélyi ujságíró, a „Magyar Polgár” szerkesztője, Gombos Ferenc, az „Ujság” alapítója, Lepage Lajos, a róla elnevezett nyomda és könyvesbolt alapítója, Gyarmathy Sámuel, a híres nyelvész, Dr. Szádeczky Gyula egyetemi tanár, világhírű geológus, az Erdélyi Múzeum Egylet természettudományi szakosztályának elnöke, Fehérváry Antal, a XIX. szá-

zad híres színigazgatója, Imreh Erzsike, a Sárga csikó filmfelvételénél a Szamosba fulladt fiatal színésznő, Szeszák Ferenc, a híres szobrász, Kánitz Ágoston növénytan professzor, Knapienszky Kázmér, aki évtizedek munkájával az egész házsongárdi temető helyrajzát felvette összes felirataival együtt, dr. Hilib Haller Károly volt helyettes polgármester, Szvacsina Géza, Kolozsvár híres polgármestere, akinek nevéhez a vakok és a süketnémák intézeteinek alapítása fűződik és tévedésből a kisajátítottak listájára kerültek dr. Ioan Erdélyi meghatalmazott miniszter és dr. Aurel Socol volt helyettes polgármester sirjai is, akik pedig a városból dízsírhelyet kaptak.

A gyűjtött anyag rendezése után napilapjainknak beküldtük a névsorokat és hálások vagyunk, hogy azt úgy az Ellenzék, mint a Keleti Újság egész terjedelmében lehozta. Ezen kívül a Brassói Lapok és a Jóestét is nagyobb cikkekben ismertette akciónkat, amely így a nyilvánosság legszélesebb rétegeinek figyelmét is felkeltette. A lapok munkánkat elismerő kommentárjai közül ide iktatjuk az Ellenzék különösen meleg sorait (folyó év okt. 30-i szám): „Mély meghatottsággal és büszke öntudattal tölt el az a tény, amelyről most az Erdélyi Fiatalok szerkesztősege értesít minket. Ennek a folyóiratnak lelkes vezetői már többször bebizonyították, hogy nem hangzatos jelszavakkal, hanem tettekkel dolgoznak a közösség érdekében. Hézagpótló volt annak idején pályaválasztási tanácsadójuk a középiskolát végzett ifjúság számára. Most ismét olyan munkát végeztek el, amely minden becsületet szándékú ember legőszintébb elismerését és tiszteletét érdemli ki...

Már a napilapok is felhívták közintézményeink

figyelmét az előbb felsorolt nevezetes emberek sirjainak megmentésére, de lapunk ezen kívül azt is szükségesnek tartotta, hogy közvetlenül figyelmeztesse erre közintézményeinket. Evégett beadványokkal fordultunk az Erdélyi Múzeum Egyletnek mindhárom szakosztályához, mindhárom egyháznak püspökéhez, az Emkéhez, a Thalia részvénytársasághoz, a helyi Iparosegyletnek és az Újságírószervezethez. Ezen kívül a nem magyar sírok megmentése érdekében a román sírok jegyzékét külön eljuttattuk a Patria és Tribuna című román napilapokhoz, (melyek közül a Patria azt folyó évi 229. számában le is adta), a német sírok jegyzékét pedig Alberti Richárd lutheránus lelkészhez.

Mindezen lépéseknek valószínű eredményeképpen városunk polgármestere, Dr. Bornemisa Sebastian az Ellenzék munkatársának nyilatkozatot adott (Ellenzék, nov. 23. szám), amelyben megnyugtatta a város közönségét, hogy a kisajátítás tervét egészen elejtették, és ehelyett új temetőszabályrendelet készül, amely a régi házsongárdi temetőt le fogja zárni és oda csak kivételesen fog megengedni temetkezést, az új temetkezés céljaira pedig a város új köztemetőt fog nyitni. — Ezt a megoldási szándékot örömmel üdvözljük, mint a kérdés méltányos rendezését. Lapunkat mély lelki elégtétellel tölti el az a tény, hogy munkájával az eredményhez hozzájárulhatott, másrészt pedig, hogy e munkában a fiatalok és öregek termékeny együttműködését tudta létrehozni egy közös nagy gondolat: a kegyelet és a múlt igazi értékeinek a tisztelete körül. Szívvel jövő köszönetünk illesse e helyről úgy a legfárasztóbb munkát, a feliratok feljegyzését elvégző hatvan fiatal, mint Kelemen Lajos, Benczédi Pál és Puskás Lajos tanár urat.

A X. évfolyam küszöbére ért lapunk, mikor ezzel a számunkkal befejeztük a IX. évfolyamunkat. Míg a VIII. évfolyam 4. számában összesen 76 oldalt adtunk, a IX. évfolyam oldalszáma 80, tehát 4 oldalal több az előzőnél. Így a számösszevonás technikai kényszere még növelte az egész évfolyam terjedelmét. A X. évfolyam küszöbére érve kérjük mindazokat, akik eddig még nem fizették be előfizetési díjaikat, hogy e kötelezettségeiknek szíveskedjenek legalább utólag mielőbb eleget tenni, mert lapunk csupán az előfizetési hátralékok miatt küzd bizonyos nehézségekkel. Ugyanekkor: előfizetést nyitunk X. évfolyamunkra, az eddigi előfizetési díjakkal. Aki becsüli törekvéseinket, aki osztja gondolatainkat, az siessen támogatásunkra az egyetlen módon: azzal, hogy előfizet és hogy lapunknak, a romániai új magyar nemzedék független folyóiratának új előfizetőket szerez. Az idők azt kívánják, hogy az együttérzés tetteiben nyilatkozzék meg.

Cikkeink átvételét csak a szerzőnek és lapunknak megnevezésével engedjük meg.

Erdélyi hangot hallottunk szept. 29-én a kolozsvári rom. kat. Szent Mihály-templom új plébánosának beiktatásán. Márton Aron, az időközben apostoli kormányzónak kinevezett új plébános szentbeszédében Erdélyt úgy jellemezte, mint amelynek tájai változatosak, a természeti tájak különféleségei vannak egymás mellett. A különféleségek természeti együttélése sorsparancsa, mely törvényszerűsége e földnek, amely érvényesül lakói életében is. Különböző hitek és nemzetek élnek egymás mellett évszázadok óta és sohasem sikerült olyan törekvés, amely ezeknek az Istentől adott különbözőségeknél valamelyikét ki akarta küszöbölni. Erdély földjének parancsa nem az egymás elleni acsarkodást, hanem a magunk dolgainak jó intézése mellett a más, egymás értékeinek megbecsülését, az egymás közötti békét és egyetértést hirdeti az együttélésre rendelt népek és hitek között. „Ezt az erdélyi törvényszerűséget: egymás tiszteletét, megbecsülését és megértését akarom követni minden más hitbéli és fajbéli erdélyi testvéremmel szemben.”

Örömmel hallottuk, s magunknak megjegyezzük Márton Aron igaz erdélyi hangját.

FŐMUNKATÁRSÁK:

Balázs Ferenc, László József

Bíró Sándor, Debreczeni László, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, dr. Tonk Emil, dr. Váró György.

KIADÓHIVATALI titkárt Sinkó Ferencz.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogálniceanu 13. szám, földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belsőföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3,50 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehkorona, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u. 8. Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekkzámla: 4041.

PÉNZKÖLDEMÉNYEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogálniceanu 16, Református kollégium.

Felolós szerkesztő és kiadó: László Dezső.

CENZURAT. „Gloria” Cluj